

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Warszawa, dnia 12 sierpnia 2015 r.

Poz. 7050

UCHWAŁA NR VI/25/2015 RADY GMINY RZECZNIÓW

z dnia 30 czerwca 2015 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Rzecznów na lata 2015-2018.

*Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15, ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2013 r. poz. 594 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 2, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2013 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446), po uzyskaniu pozytywnej opinii Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Ochrony Zabytków, **Rada Gminy Rzecznów** uchwala co następuje:*

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Rzecznów na lata 2015-2018 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

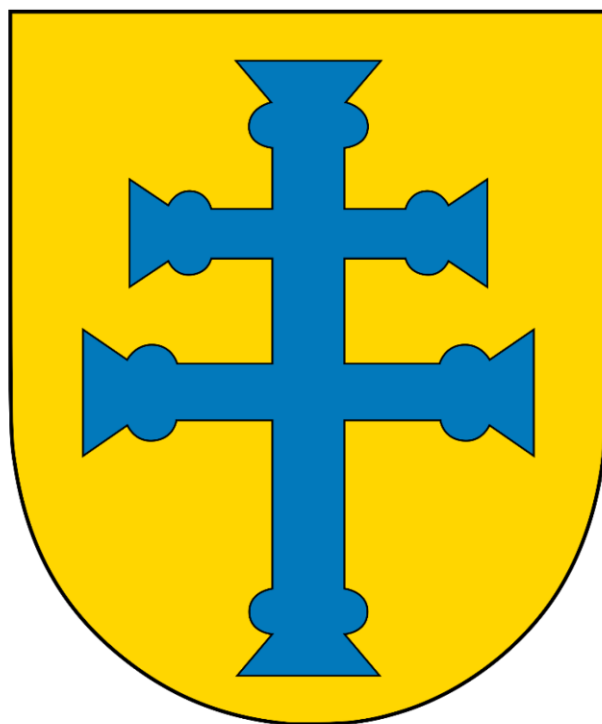
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Przewodniczący Rady Gminy Rzecznów:
Barbara Gębusia

Załącznik do Uchwały Nr VI/25/2015
Rady Gminy Rzecznów
z dnia 30 czerwca 2015 r.

*GMINNY PROGRAM
OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY
RZECZNIÓW
NA LATA 2015-2018*

SPIS TREŚCI

1. Wstęp.....
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....
4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
4.1.2. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury.....
4.1.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.....
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....
4.2.1. Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do roku 2020.....
4.2.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020.....
4.2.3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego.....
4.2.4. Wojewódzki program opieki nad zabytkami na lata 2012-2015.....
4.2.5. Strategia Rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2008- 2020.....
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.....
5.1.1. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rzecznów z 2014 r.....
5.1.2. Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rzecznów.....
6. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Rzecznów.....
6.1.1. Charakterystyka Gminy Rzecznów.....
6.1.2. Rys historyczny Gminy Rzecznów.....
6.2. Krajobraz kulturowy Gminy Rzecznów.....
6.2.1. Zabytki wpisane do rejestru zabytków.....
6.2.2. Zabytki nieruchome.....

6.2.3, Zabytki ruchome.....
6.2.4. Stanowiska archeologiczne.....
6.2.5. Zabytki muzealne.....
6.2.6. Dziedzictwo niematerialne.....
6.2.7. Miejsca pamięci narodowej.....
6.2.8. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....
6.3. Stan zachowania i zagospodarowania zabytków oraz rodzaje zagrożeń.....
7. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Rzecznów. Analiza szans i zagrożeń.....
8. Priorytety polityki Gminy Rzecznów w ramach programu opieki nad zabytkami oraz niezbędne działania w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego
9. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....
10. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....
11. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....
Bibliografia i Dokumenty.....
Załącznik nr 1 Wykaz zweryfikowanej Gminnej Ewidencji Zabytków dla Gminy Rzecznów
Załącznik nr 2 Wykaz zweryfikowanej Gminnej Ewidencji Zabytków Archeologicznych dla Gminy Rzecznów.....

1. WSTĘP

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Rzecznów na lata 2015- 2018 został opracowany w związku z obowiązkiem wynikającym z art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity: Dz. U. 2014 r., poz. 1446), zgodnie z instrukcją Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Warszawie, na podstawie obowiązujących przepisów prawa na szczeblu międzynarodowym, krajowym, wojewódzkim, powiatowym oraz gminnym. Bazą merytoryczną dla niniejszego programu jest zweryfikowana w terenie gminna ewidencja zabytków. W dokumencie przedstawiono krajobraz kulturowy na tle charakterystyki i historii gminy i wskazano najcenniejsze zabytki nieruchome. Omówiono zabytki ruchome, archeologiczne, muzealne oraz dziedzictwo niematerialne. Oprócz tego podano wykazy miejsc pamięci narodowej. Dzięki temu program ten jest dokładnym i pełnym zbiorem informacji o dziedzictwie kulturowym gminy Rzecznów.

W drugiej części opracowania przeprowadzono analizę SWOT oraz określono stan zachowania i zagospodarowania zabytków, co pozwoliło ustalić szczegółowe działania w ramach priorytetu.

Ważny rozdział poświęcono finansowaniu gminnego programu opieki nad zabytkami z wyszczególnieniem jego różnych źródeł.

Na końcu zamieszczono wykazy gminnej ewidencji zabytków nieruchomych oraz archeologicznych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Rzecznów jest pierwszym takim dokumentem w gminie. W związku z tym powinien podlegać ciągłej aktualizacji z uwzględnieniem nowych uwarunkowań kulturowych, prawnych i administracyjnych oraz zmieniających się warunków gospodarczych i społecznych. Powinien być również w zakresie opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego- istotnym punktem odniesienia dla innych dokumentów gminnych: studiów, planów oraz strategii.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA

Podstawą prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity: Dz. U. z 2014 r., poz. 1446) . Zgodnie z art. 87 ust. 1 w/w ustawy, wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Podlega on uchwaleniu przez radę gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Po zatwierdzeniu dokument ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu wójt gminy sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy.

GŁÓWNE CELE POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI OKREŚLA ART. 87 UST. 2 W/W USTAWY, TJ.:

- ⇒ włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- ⇒ uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- ⇒ zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- ⇒ wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- ⇒ podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych, edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych oraz opieka nad zabytkami,
- ⇒ określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- ⇒ podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami,

Zgodnie z art. 21 niniejszej ustawy podstawą opracowania programu opieki nad zabytkami jest **gminna ewidencja zabytków**. Wg Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r., w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., nr 113, poz. 661) GEZ jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. Karta ewidencyjna zabytku zawiera w szczególności dane umożliwiające określenie zabytku, jego miejsce położenia lub przechowywania, zwięzły opis cech i wartości kulturowych oraz wskazanie właściciela i posiadacza zabytku.

Gminna ewidencja zabytków ma charakter otwarty. Po jej założeniu mogą być włączane kolejne obiekty posiadające wartości zabytkowe: artystyczne, naukowe lub historyczne. Włączenia, czyli czynności materialno- technicznej dokonuje się po wykonaniu karty adresowej zabytku, uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków w tej sprawie oraz wydaniu przez radę gminy stosownej uchwały lub zarządzenia wójta. Mimo braku przepisów i wytycznych dotyczących wykreślenia zabytków z GEZ stosuje się zwyczajowo podobną procedurę jak przy włączaniu, przede wszystkim w przypadku kiedy dany obiekt uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości zabytkowej albo jego wartość nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowych. Więcej na stronie www.nid.pl oraz www.mw kz.pl .

GEZ	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa	2. Czas powstania		4. Adres
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym			
			5. Przynależność administracyjna
			województwo
			powiat
			gmina
			6. Formy ochrony
			7. Opracowanie karty adresowej (autor, data i podpis)

Gminna ewidencja zabytków stanowi część wojewódzkiej ewidencji zabytków, która z kolei jest częścią krajowej ewidencji zabytków prowadzonej przez Generalnego Konserwatora Zabytków.

Na podstawie nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r., która weszła w życie 5 czerwca 2010 r. (Dz. U. z 2010 r. Nr 75, poz. 474) w art. 7 określone zostały zabytki, które powinny znaleźć się w gminnej ewidencji zabytków Są to zabytki nieruchome:

- ⇒ wpisane do rejestru zabytków,
- ⇒ znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- ⇒ zabytki nieruchome wyznaczone przez wojewódzkiego konserwatora zabytków do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- ⇒ inne wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Ochrona zabytków nieruchomych, włączonych do ewidencji zabytków uwzględniana jest w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, a także w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Deklarację ochrony dziedzictwa narodowego oraz stworzenie warunków upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego zawiera art. 5, art. 6 ust. 1 **Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej** z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z 2001 r. Nr 28, poz. 319, z 2006 r. Nr 200, poz. 1471, z 2009 r. Nr 114, poz. 946).

Rzeczypospolita Polska przyjęła w drodze ratyfikacji akty prawne o znaczeniu międzynarodowym określające zasady i sposób dbałości o zachowane dziedzictwo kulturowe. Dokumenty te są większości deklaracjami bądź konwencjami. Najważniejsze z nich to:

- ⇒ Konwencja UNESCO o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego przyjęta w Hadze 14 maja 1954 r. Znakiem rozpoznawczym Konwencji jest tarcza skierowana ostrzem w dół, podzielona wzdłuż przekątnych na cztery pola, dwa błękitne i dwa białe (tarcza herbowa złożona z błękitnego kwadratu, którego jeden z kątów tworzy ostrze tarczy, oraz umieszczonego nad nim błękitnego trójkąta, rozgraniczonych po każdej stronie białym trójkątem);
- ⇒ Karta Wenecka, czyli Międzynarodowa Karta Konserwacji i Restauracji Miejsc Zabytkowych sporządzona w Wenecji w 1964 r. Definiuje pojęcia: restauracji i konserwacji wskazując ich granice, warunki oraz zasady realizacji;
- ⇒ Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego przyjęta w Paryżu 16 listopada 1972 r. Wprowadziła pojęcie „dziedzictwa kulturowego” obejmującego:
 - zabytki, pod którymi rozumie się dzieła architektury, monumentalnej rzeźby i malarstwa, elementy i budowle o charakterze archeologicznym, napisy, groty i zgrupowania tych elementów, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;
 - zespoły i miejsca zabytkowe - budowle oddzielne lub łączne, które z względu na swoją architekturę, jednolitość lub zespolenie z krajobrazem mają wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;
 - miejsca zabytkowe - dzieła człowieka lub wspólne dzieła człowieka i przyrody, jak również sfery, a także stanowiska archeologiczne, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnologicznego lub antropologicznego;Instrumentem służącym do realizacji celów Konwencji jest Lista Dziedzictwa Światowego.
- ⇒ Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy, sporządzona w Grenadzie dnia 3 października 1985 r. Przyjęto definicję „dziedzictwa architektonicznego”, które rozumiane jest jako dobra trwałe obejmujące: zabytki: wszelkie obiekty i wyróżniające się szczególną wartością historyczną, archeologiczną, artystyczną, naukową, społeczną lub techniczną włącznie z ich częściami składowymi i wyposażeniem; zespoły budynków: jednolite zespoły zabudowy miejskiej lub wiejskiej, wyróżniające się szczególną wartością historyczną, archeologiczną, artystyczną, naukową, społeczną lub techniczną, na tyle zwarte, aby tworzyły jednolitą jednostkę urbanistyczną; tereny: dzieła stworzone wspólnie przez człowieka

i naturę, stanowiące obszary częściowo zabudowane, dostatecznie wyodrębnione i jednolite, aby tworzyły jednolitą jednostkę urbanistyczną, mające szczególną wartość historyczną, archeologiczną, artystyczną, naukową, społeczną lub techniczną;

- ⇒ Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona), sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. Najważniejszym wynikiem Konwencji Maltańskiej jest zapewnienie, że żadna inwestycja nie będzie niszczyła stanowisk archeologicznych bez przeprowadzenia wcześniejszych wykopalisk ratowniczych.
- ⇒ Europejska Konwencja Krajobrazowa, sporządzona we Florencji dnia 20 października 2000 r. Głównym jej celem jest promowanie działań na rzecz krajobrazu, jego ochrona, zarządzanie i planowanie oraz organizowanie europejskiej współpracy w tym zakresie. Do zapisów Konwencji nawiązują polskie polityki krajowe, dotyczące zagospodarowania przestrzennego i polityki ekologicznej;
- ⇒ Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturową, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Prowadzi trzy listy:
 - listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony;
 - listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
 - rejestr programów, projektów i działań mających na celu ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego („Rejestr Najlepszych Praktyk”).

Głównym aktem prawnym regulującym przedmiot, zakres i formy ochrony i opieki nad zabytkami jest **Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (tekst jednolity: Dz. U. z 2014 r., poz. 1446)**.

Zgodnie z art. 3 pkt. 1 **zabytkiem jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.**

NAJWAŻNIEJSZE DEFINICJE (art. 3):

Prace konserwatorskie: działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań.

Prace restauratorskie: działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań.

Roboty budowlane: roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku.

Badania konserwatorskie: działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich.

Badania archeologiczne: Działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie

i zabezpieczenie zabytku archeologicznego.

OCHRONA ZABYTKÓW polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu (art. 4):

- ⇒ zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- ⇒ zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- ⇒ udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- ⇒ przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- ⇒ kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- ⇒ uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

OPIEKA NAD ZABYTKIEM sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków (art. 5):

- ⇒ naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- ⇒ prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- ⇒ zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- ⇒ korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- ⇒ popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury.

OCHRONIE I OPIECE, BEZ WZGLĘDU NA STAN ZACHOWANIA PODLEGAJĄ (art. 6):

zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- ⇒ krajobrazami kulturowymi,
- ⇒ układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- ⇒ dziełami architektury i budownictwa,
- ⇒ dziełami budownictwa obronnego,
- ⇒ obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami, i innymi zakładami przemysłowymi,
- ⇒ cmentarzami,
- ⇒ parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- ⇒ miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

zabytki ruchome będące, w szczególności:

- ⇒ dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- ⇒ kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- ⇒ numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- ⇒ wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

- ⇒ materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art.5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U z 2012r. poz.642 z późn. zm.),
- ⇒ instrumentami muzycznymi,
- ⇒ wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- ⇒ przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- ⇒ pozostałościami terenowymi pradziejowego historycznego osadnictwa,
- ⇒ cmentarzyskami,
- ⇒ kurhanami, reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

FORMAMI OCHRONY ZABYTKÓW SĄ (art. 7):

- ⇒ **wpis do rejestru zabytków,**
- ⇒ **uznanie za pomnik historii,**
- ⇒ **utworzenie parku kulturowego,**
- ⇒ **ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.**

Zgodnie z art. 36 niniejszej ustawy pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:

- 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- 2) wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- 5) prowadzenie badań archeologicznych;
- 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 7) trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- 8) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 9) zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- 10) umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
- 11) podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru;
- 12) poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Ustawa nakłada na Gminę szereg praw i obowiązków w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, są to m.in.:

- ⇒ prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16).
- ⇒ uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz strategii rozwoju gminy (art.18).
- ⇒ obowiązek prowadzenia przez wójta gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art.22 ust.4).
- ⇒ sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego jednostka samorządu terytorialnego posiada tytuł prawny wykonywane w ramach zadań własnych (art.71).
- ⇒ prawo ubiegania się przez gminę dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane wykonywane przy zabytku będącego własnością tej jednostki (art. 73).
- ⇒ prawo udzielania przez radę gminy, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art.81).
- ⇒ sporządzanie przez wójta i przyjmowanie przez radę gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami, z którego co dwa lata Wójt przedstawia sprawozdanie Radzie Gminy (art.87).

Zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013r. poz. 594 z późn. zm.) art. 7 ust. 1 pkt 9 Gmina realizuje zadania własne mające na celu zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, obejmujących m.in. sprawy kultury w tym, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się w szeregu obowiązujących ustaw:

- ⇒ Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r. poz.1232 z późn. zm.);
- ⇒ Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013r. poz. 627 z późn. zm.) Zezwolenie na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków wydaje wojewódzki konserwator zabytków (art. 83, ust. 2 oraz art. 85, art. 86, dot. opłat za usunięcie drzew);
- ⇒ Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2014r. poz.518 z późn. zm.) Jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z tej nieruchomości można nałożyć, w razie potrzeby, na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych

objektów budowlanych, w terminie określonym w umowie (art. 29, ust. 2). Właściwy organ może udzielić bonifikaty od ceny ustalonej zgodnie z art. 67 ust. 3, na podstawie odpowiednio zarządzenia wojewody albo uchwały rady lub sejmiku, jeżeli nieruchomość jest sprzedawana: Ustaloną, zgodnie z art. 67, cenę nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50 %. Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę; Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 13 ust. 4).

⇒ Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2015 r. poz. 199). **Decyzje, o których mowa w art. 51 ust. 1, wydaje się po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 53, ust. 4, pkt 2) – w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446) oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków;**

⇒ Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2013r. poz. 1409 z późn. zm.)

1/Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

2/Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków.

3/ W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów nie wpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

4/ Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Nie zajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych (Art. 39).

⇒ Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012 r. poz. 406 z późn. zm.)

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach regulują przepisy:

⇒ Ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012 r. poz. 987 z późn. zm.);

⇒ Ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012r. poz. 642 z późn. zm.);

Zasady ochrony materiałów archiwalnych regulują przepisy:

Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2011 r. Nr 123, poz. 698 z późn. zm);

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się również w rozporządzeniach:

- ⇒ Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków(Dz. U. z 2005 r., nr 112 poz. 940),
- ⇒ **Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. z 2011 r., nr 165, poz. 987 z późn. zm.),**
- ⇒ **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 13 marca 2015 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. z 2015, poz. 383),**
- ⇒ Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. 2004 r., nr 124, poz. 1304),
- ⇒ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 3 lutego 2006 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2006 r., nr 24 poz. 181)
- ⇒ **rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. 2004 r. nr 212, poz. 2153),**
- ⇒ **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., nr 113 poz. 661),**
- ⇒ Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r, nr 89, poz. 510)
- ⇒ Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. 2004 r. nr 71, poz. 650),
- ⇒ Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. 2004 r. nr 30,poz. 259).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

4.1.1. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014- 2017.

Rada Ministrów w dniu 24.06.2014 r. podjęła uchwałę w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”, przedłożoną przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Pozwala on ujednoczyć politykę konserwatorską w wymiarze ogólnokrajowym oraz ułatwia skoordynowanie działań wielu podmiotów skoncentrowanych na ochronie zabytków, tj.: organów konserwatorskich, instytucji kultury i osób prywatnych zaangażowanych w społeczną opiekę nad zabytkami. Głównym celem jest wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków. Będzie on realizowany za pośrednictwem celów szczegółowych. Najważniejsze to:

- ⇒ wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce;
 - ⇒ porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych;
 - ⇒ przygotowanie ratyfikacji „Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego”;
 - ⇒ wypracowanie jednolitych standardów działań konserwatorskich w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych;
 - ⇒ wzmocnienie ochrony krajobrazu kulturowego;
 - ⇒ opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych;
 - ⇒ przygotowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków;
 - ⇒ realizacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP) na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.
- Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków (chodzi o osiągnięcie większego efektu niż wynika to z sumy podjętych działań):
- ⇒ zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków przez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach;
 - ⇒ wypracowanie standardów pozwalających na lepszy przepływ informacji między organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w ich sąsiedztwie;
 - ⇒ podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków;
 - ⇒ merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków;
- Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze i edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji:
- ⇒ przygotowanie ratyfikacji „Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa”, Faro 2005;
 - ⇒ budowanie świadomości społecznej dotyczącej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania tożsamości narodowej i społeczności lokalnych;
 - ⇒ promocja dziedzictwa za pośrednictwem internetu;
 - ⇒ zwiększenie i ułatwienie dostępu do zasobu dziedzictwa.

Wdrażanie programu zakłada ścisłą współpracę Generalnego Konserwatora Zabytków (działającego w imieniu ministra kultury i dziedzictwa narodowego), wojewódzkich

konserwatorów zabytków, urzędu obsługującego ministra kultury i dziedzictwa narodowego, urzędów wojewódzkich oraz Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, Narodowego Muzeum Morskiego – instytucji wdrażających program.

4.1.2. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 została przyjęta przez Rząd RP 21 września 2004 r., jej przedłużenie czyli „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 przyjęto w 2005 r.. Powyższe dokumenty służą wdrożeniu Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego.”

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013, obejmuje wszystkie sfery i zagadnienia związane z funkcjonowaniem kultury. W ramach prac nad Dokumentem określono nową misję, którą w ramach przedstawionych założeń do strategii, wypełniać powinny instytucje zarządzające, pośredniczące, finansujące, współpracujące oraz wnioskodawcy.

Misją tą jest: *Zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów.*

Omawiany dokument wśród najważniejszych celów strategicznych państwa w zakresie ochrony zabytków wymienia:

- ⇒ Przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami.
- ⇒ Podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa,
- ⇒ poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej.
- ⇒ Ograniczenie uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie.

Założenia do Narodowej Strategii Rozwoju Kultury zostały określone następująco:

- ⇒ Państwo powinno realizować zadania z zakresu kultury poprzez działania Ministra Kultury oraz działania jednostek samorządu terytorialnego.
- ⇒ Wydatki publiczne na kulturę w Polsce powinny wzrosnąć.
- ⇒ Minister Kultury realizuje zadania własne poprzez narodowe programy kultury, narodowe instytucje kultury, placówki badawczo-rozwojowe oraz zlecanie zadań instytucjom samorządowym i pozarządowym.
- ⇒ Budżet Ministra Kultury powinien być adekwatny do nowych działań. Ze względu na ograniczenia budżetu państwa winno poszukiwać się pozabudżetowych środków finansujących kulturę. W tym celu proponuje się uzupełnienie istniejącego modelu finansowania kultury o rozwiązania stosowane w Europie, tworzące fundusze celowe dla realizacji polityk w poszczególnych obszarach kultury.
- ⇒ Państwo, w tym Minister Kultury, powinno być partnerem dla jednostek samorządu terytorialnego i wspólnie z nimi kształtować kulturę w regionach.
- ⇒ Samorządy terytorialne powinny zyskać większą motywację w kształtowaniu instytucjonalnego zaplecza dla rozwoju kultury, w tym do wypełniania założonych w

lokalnych strategiach rozwoju celów w sferze kultury, a rola państwa powinna sprowadzać się do badań naukowych i monitorowania tej sfery oraz do skutecznego zapobiegania sytuacjom kryzysowym. Jednocześnie Minister Kultury powinien posiadać odpowiednie środki na sprawowanie mecenatu nad działalnością instytucji kultury oraz instrumenty o charakterze motywującym, za pomocą których możliwa będzie realizacja polityki kulturalnej państwa w regionach.

- ⇒ Zwiększyć powinna się społeczna partycypacja w sferze odpowiedzialności za kulturę, m.in. poprzez uspołecznienie decyzji podejmowanych w sferze kultury w regionach (lokalne strategie kulturalne, społeczne ciała opiniujące funkcjonowanie instytucji kultury). Wzrosnąć powinna również rola organizacji pozarządowych, poprzez równouprawnienie ich w dostępie do środków publicznych na zadania w sferze kultury.
- ⇒ Unowocześnienie procesu zarządzania sferą kultury i usług kulturalnych.
- ⇒ Wszystkie zaplanowane działania zaprogramowane w strategii powinny być dostępne dla mniejszości narodowych oraz instytucji prowadzonych przez te społeczności w celu pielęgnowania różnorodności kulturowej i ich tradycji jako dorobku polskiej kultury.
- ⇒ Rosnące znaczenie powiązania kultury z rozwojem gospodarczym i dochodami regionów jest podstawą dla podjęcia działań w kształtowaniu zintegrowanych produktów turystycznych, wykorzystujących (i działających na ich rzecz) elementy dziedzictwa kulturowego, aktywność instytucji kultury oraz skoncentrowane wokół tych instytucji przemysły kultury.

Strategicznymi obszarami w okresie programowania 2004–2013 są:

- ⇒ promocja czytelnictwa i wsparcie sektora książek i wydawnictw.
- ⇒ ochrona dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie ochrona i rewaloryzacja zabytków.

W tym zakresie opracowano Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego” na lata 2004-2013, wyznaczono następujące priorytety:

Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo Kulturowe. W jego ramach wyznaczono następujące działania:

Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków.

Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne .

Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości
Poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego; w jego ramach wyznaczono następujące działania:

Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego,

Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem za granicę.

- ⇒ rozwój szkolnictwa artystycznego, w tym rozbudowa i modernizacja infrastruktury oraz unowocześnianie programów edukacji artystycznej i dostosowanie ich do rynku pracy.
- ⇒ wzmocnienie efektywności działania i roli instytucji artystycznych w kreowaniu sfery kultury, w tym i promocji polskiej twórczości artystycznej.
- ⇒ stworzenie systemu wspierania współczesnej twórczości artystycznej, stworzenie instytucji zajmujących się jej dokumentowaniem, gromadzeniem i udostępnianiem.
- ⇒ zwiększenie samodzielności instytucji kultury, także w znaczeniu ekonomicznym oraz wyposażenie ich w odpowiednie narzędzia finansowe, wpłynie pozytywnie na ich efektywność i konkurencyjność na rynku usług kulturalnych oraz na samodzielność programową.
- ⇒ rolę Ministra Kultury oraz jednostek samorządu terytorialnego jest motywowanie społeczności do partycypacji w funkcjonowaniu sfery kultury, w tym do dobrowolnego udziału w finansowaniu instytucji i wydarzeń kulturalnych oraz twórców za pomocą stworzonych narzędzi podatkowych. W tym celu Minister Kultury i samorządy powinny rozszerzyć obowiązki odpowiednich komórek swoich urzędów w zakresie promocji społecznej odpowiedzialności obywateli za kulturę (wspólne kampanie promocyjne, powstawanie społecznych paneli eksperckich i ciał doradczych związanych z możliwością pozyskania dodatkowych funduszy na kulturę w regionach).
- ⇒ w związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej w równym stopniu zadaniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, jednostek samorządu terytorialnego i instytucji kultury staje się pozyskanie środków na kulturę z funduszy strukturalnych oraz innych środków Unii Europejskiej. W tym celu Minister Kultury i jednostki samorządu i instytucji kultury powinny zapewnić odpowiednie środki na wkład własny do projektów realizowanych w sferze kultury.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020 z 2005 roku wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”. W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- ⇒ rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych.
Podstawowym celem jest poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego, kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.
- ⇒ rozwój kolekcji muzealnych.
Dotyczy zwłaszcza zadań związanych z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

4.1.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030 r.

Dokument został przyjęty Uchwałą nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r., stanowi najważniejszy dokument strategiczny, dotyczący ładu przestrzennego Polski. Celem strategicznym dokumentu jest efektywne wykorzystanie przestrzeni i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie czasu.

W szczególności ważne są zadania wskazane w celu 4 i celu 6 KPZK - w odniesieniu do uchwalonego Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017.

Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.

4.1. Integracja działań w zakresie funkcjonowania spójnej sieci ekologicznej kraju jako podstawa ochrony najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych

4.3. Wprowadzenie gospodarowania krajobrazem zgodnie z zapisami europejskiej konwencji krajobrazowej

Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego

Zakres: Uwzględnienie zagadnienia ochrony krajobrazu przyrodniczego i kulturowego w procesach rozwoju regionów.

4.2. RELACJE POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU.

4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020.

Jedną z najważniejszych sfer działań województw samorządowych jest programowanie rozwoju. Realizacja tych działań odbywa się poprzez opracowanie strategii rozwoju województwa i programów wojewódzkich. Na podstawie strategii prowadzona jest polityka rozwoju województwa. Określać ma ona uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województw. Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym zobowiązuje sejmiki województw do ustalenia strategii rozwoju województw. "Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020" jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego a przyjęty przez przyjęta przez Sejmik Województwa Mazowieckiego uchwałą z dnia 29 maja 2006 r. Kwestie ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury „Strategia” traktuje bardzo ogólnikowo. W części opisowej, w punkcie dotyczącym kultury i dziedzictwa kulturowego zostały wymienione najbardziej charakterystyczne obiekty miast Mazowsza, które decydują o jego charakterze kulturowym. Problemy związane z zabytkami i dziedzictwem kulturowym dotyczą przede wszystkim:

- a) złego stanu technicznego zabytków,
- b) postępującej eliminacji zabudowy drewnianej z krajobrazu Mazowsza.

Zamierzeniami Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego w zakresie kultury i turystyki są promocja i zwiększanie atrakcyjności turystycznej regionu w oparciu o walory środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego oraz kształtowanie tożsamości regionu a także kreowanie i promocja jego produktu.

Celem działań promocyjnych jest budowanie trwałego i stabilnego wizerunku Mazowsza, którego dynamiczny rozwój oparty jest na wysokich walorach kulturowych materialnych i niematerialnych oraz przyrodniczych. Wymiernym efektem prowadzonej promocji będzie, zwiększenie wartości turystycznych regionu oraz aktywizacja obszarów wiejskich.

W związku z tym podjęte zostaną następujące działania:

- ⇒ wzmocnienie dotychczasowych kierunków działań samorządu propagujących zasoby dziedzictwa kulturowego oraz rozwój kultury w regionie.
- ⇒ rewitalizacja zespołów zabytkowych i wykorzystanie ich do rozwoju funkcji turystycznych.
- ⇒ wsparcie tworzenia lokalnych parków kulturowo-historycznych wokół istniejących zabytków architektury umożliwiających rozwój funkcji turystycznych.
- ⇒ rozwój sieci szlaków turystycznych w obrębie województwa mazowieckiego, w tym sieci dróg o znaczeniu turystycznym, szlaków i ścieżek rowerowych oraz ich włączenie do sieci w sąsiednich województwach.

Główne zamierzenia strategiczne dotyczące turystyki i kultury obejmują:

- ⇒ promowanie turystyki i sportów wodnych poprzez wyznaczenie i utrzymanie szlaków wodnych, rozwój żeglugi rzecznej oraz zaplecza towarzyszącego np. porty, przystanie, stacje, ośrodki turystyki wodnej.
- ⇒ rozwijanie zintegrowanego systemu promocji i informacji turystycznej.
- ⇒ utworzenie, we współpracy z samorządami lokalnymi, regionalnej sieci obsługi ruchu turystycznego, dostarczającej autoryzowanej oferty turystyczno-wypoczynkowej dla różnych segmentów rynku turystyki i wypoczynku w regionie.
- ⇒ tworzenie dogodnych warunków do rozwoju kompleksów wypoczynkowych, rekreacyjnych i balneologicznych wraz z zakładami geotermalnymi oraz ich promocja.
- ⇒ promocja wartości turystycznych regionu przy użyciu reklamy i upowszechniania wiedzy we współpracy z organizatorami turystyki.
- ⇒ promowanie bogactwa Kampinoskiego Parku Narodowego, parków krajobrazowych, unikalnych tradycji: kurpiowskich, łowickich, podlaskich, kołbielskich oraz innych, czemu służyć będą organizowane wystawy twórczości regionalnej.
- ⇒ wspieranie inicjatyw mających na celu promocję działalności sprzyjającej integracji Mazowsza, jako regionu o bogatej historii, wartościach przyrodniczych i wyrazistej tożsamości.
- ⇒ wspieranie działalności Biura Przedstawicielskiego Województwa Mazowieckiego w Brukseli, które umożliwi efektywną promocję Mazowsza w Unii Europejskiej.
- ⇒ zorganizowanie Regionalnej Organizacji Turystycznej oraz lokalnych organizacji turystycznych.
- ⇒ powołanie Centrum Folklorystycznego skupiającego najciekawsze i unikalne wytwory kultur regionalnych.
- ⇒ wydawanie publikacji promocyjnych oraz kreowanie pozytywnego wizerunku regionu w mediach.

Kształtowanie tożsamości regionu oraz kreowanie i promocja jego produktu regionalnego, w założeniach strategii przyczyni się do budowania i wzmacniania tożsamości, atrakcyjności i promocji regionu w wymiarze krajowym i europejskim.

W związku z tym zostaną podjęte następujące działania polegające na:

- ⇒ utworzenie instytucjonalnych ram, np. za pomocą regionalnego systemu certyfikacji, dla wspierania rozwoju marek regionalnych (np. tradycyjnych produktów żywnościowych czy produktów turystycznych).
- ⇒ wspieraniu organizacji i stowarzyszeń regionalnych i lokalnych, które nie tylko kultywują wartości tradycyjne, ale również kreują aktywne postawy społeczne, lokalny patriotyzm, a także integrują społeczności lokalne w dostosowywaniu się do nowych warunków społeczno-gospodarczych.
- ⇒ ochronie i promocji, którymi powinny zostać objęte zespoły urbanistyczne i dziedzictwo drewniane (w tym miejscowości o charakterystycznej unikalnej drewnianej zabudowie letniskowej położonej wzdłuż tzw. linii otwockiej), cenne krajobrazy kulturowe wsi i małych miast.
- ⇒ promocji unikalnych zabytków architektury, miejsc pamięci narodowej oraz zamieszkania i pobytu wielkich twórców identyfikujących się z regionem.
- ⇒ wspieraniu rozwoju dziedzin nauki, w tym humanistycznych, mających istotny wpływ na zachowanie i popularyzację dziedzictwa kulturowo-historycznego Mazowsza.
- ⇒ kreowaniu regionalnych ośrodków tożsamości kulturowej.
- ⇒ pielęgnowaniu i kultywowaniu lokalnych tradycji i zwyczajów, znajomości historii regionu.
- ⇒ wprowadzeniu zintegrowanego systemu informacji kulturalnej, promującego dziedzictwo kulturowe i tradycję, funkcjonującego jako portal internetowy, dzięki któremu podawane będą informacje o wydarzeniach kulturalnych, wystawach, targach regionalnych, krajowych i zagranicznych promujących Mazowsze.
- ⇒ promocji odrębności historyczno-kulturowej Mazowsza, nurtów kultury ludowej i wysokiej, dążąc do zahamowania pogłębiającej się dysproporcji między nimi poprzez aktywne wsparcie ośrodków i środowisk lokalnych, a także poprawę dostępu do kultury skupionej w Warszawie dla ludności spoza stolicy.
- ⇒ organizowaniu okolicznościowych i stałych imprez lokalnych (targów, festiwali, konkursów),
- ⇒ podjęciu szerszych działań promocyjnych wśród regionów polskich i europejskich.
- ⇒ prezentowaniu szerokiej oferty związanej z kulturą regionu (obrzędy, rękodzieło, tradycje, kapele i zespoły folklorystyczne) oraz opracowanie katalogu ofert produktów regionalnych.
- ⇒ ekspozycji regionalnych produktów ekologicznych i turystycznych, uwzględniających lokalne tradycje (przykładowo palmy kurpiowskie, wycinanki kołbielskie, czy strój łowicki), związanych z krajobrazem (wierzba, bocian) lub kulturą (Chopin i Żelazowa Wola).
- ⇒ upowszechnianiu wiedzy o regionie poprzez organizowanie seminariów, debat, dyskusji oraz imprez .

4.2.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014- 2020.

Komisja Europejska w dniu 12 lutego 2015 r. przyjęła programy operacyjne na lata 2014-2020 dla dziewięciu polskich województw, w tym dla województwa mazowieckiego.

W dokumencie tym zwrócono uwagę na powiązanie dziedzictwa kulturowego z ochroną środowiska i gospodarką przyjazną społeczeństwu. W ramach priorytetów realizowane będą:

Priorytet VI, cel tematyczny 6.3. ochrona promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego

Cele szczegółowe:

5. Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego, w tym w szczególności:

- ⇒ ochrona, modernizacja i renowacja obiektów zabytkowych;
- ⇒ rozwój zasobów kultury.

6. Rewitalizacja przestrzeni miejskiej i wiejskiej ukierunkowana na rozwiązywanie diagnozowanych problemów społecznych, w tym w szczególności:

- ⇒ odnowa tkanki miejskiej powiązanej z nadaniem i wzmocnieniem nowych funkcji społeczno-gospodarczych na obszarach problemowych miast;
- ⇒ likwidowanie izolacji oraz zatrzymanie dalszej degradacji terenów problemowych i funkcjonalnie z nimi powiązanych;
- ⇒ głęboka przebudowa i adaptacja obszarów zdegradowanych na cele społeczne, gospodarcze i kulturalne;
- ⇒ poprawa środowiska i estetyki przestrzeni miejskiej oraz udostępnienie terenów dla mieszkańców.

4.2.3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego.

Dokument został przyjęty jednogłośnie przez Sejmik Województwa Mazowieckiego Uchwałą nr 180/14 na posiedzeniu 7 lipca 2014 r. Jest to drugi, po „Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego” dokument określający kierunki rozwoju regionu. Plan wskazuje szczegółowe zasady organizacji przestrzennej województwa, formułuje kierunki polityki przestrzennej, przenosząc zapisy „Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego” na układ przestrzenny – w formie polityk przestrzennych.

Główne założenia dokumentu:

- ⇒ rozmieszczenie w przestrzeni inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponad lokalnym w oparciu o cele i zasady zagospodarowania przestrzennego województwa,
- ⇒ ukierunkowanie działań dotyczących rozwoju gospodarczego, kultury i ochrony środowiska, poprzez uwzględnianie uwarunkowań, szans i zagrożeń wynikających ze zróżnicowanych cech przestrzeni województwa,
- ⇒ oddziaływanie na zachowania przestrzenne podmiotów gospodarujących w przestrzeni, by były one zgodne z ogólnymi celami rozwoju województwa.

W oparciu o ustalenia planu wyznaczane są m.in. inwestycje do kontraktu terytorialnego, a także strategicznej oceny wniosków w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego. Na jego podstawie uzgadniane są również projekty dokumentów planistycznych na poziomie gmin.

W ramach procedury sporządzania planu przygotowane zostało także „Podsumowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego”.

Polityka planu adresowana jest do obszaru całego województwa, a w układzie przestrzennym ma charakter pasmowy (pasma przyrodniczo-kulturowe). Skierowana jest również do obszarów o cennych walorach krajobrazu i dziedzictwa kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej, rejonów miast i miejscowości charakteryzujących się cennymi układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zabytkami.

Pasma przyrodniczo-kulturowe obejmują charakterystyczne wieloprzestrzenne elementy krajobrazowe (doliny rzek) i pasma wzdłuż szlaków kolejowych (Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej i Warszawskiej Kolei Dojazdowej) oraz rejonów etnograficznych województwa mazowieckiego. Układ pasmowy pozwala na kształtowanie powiązań funkcjonalno-przestrzennych pomiędzy ośrodkami o dobrze wykształconej tożsamości kulturowej i obszarami cennymi przyrodniczo, a obszarami peryferyjnymi.

Polityka ta obejmować będzie również ok. 130 miast historycznych, wśród których szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego ma: Warszawa, Płock, Pułtusk, Ciechanów, Radom, Ostrołęka, Szydłowiec, Góra Kalwaria, Iłża, Sierpc, Węgrów, Zakroczym i Maków Mazowiecki oraz miasta ogrody: Konstancin-Jeziorna, Podkowa Leśna, Milanówek, Ząbki i miejscowości pasma otwockiego.

Ważnym elementem tej polityki jest również rewitalizacja historycznych założeń urbanistycznych i ruralistycznych.

Obiekty i obszary zabytkowe oraz dobra kultury współczesnej powinny być ujęte w dokumentach planowania miejscowego oraz posiadać ustalone w nich warunki i zakresy ochrony oraz zasady zagospodarowania bezpośredniego otoczenia.

Cenne elementy środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego stanowią jednocześnie główne walory turystyczne województwa mazowieckiego, stwarzając możliwości rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnej województwa. Funkcja ta jest ważnym czynnikiem nie tylko wzrostu, ale także aktywizacji gospodarczej wielu obszarów regionu. Ustalenia Planu dotyczące wzrostu atrakcyjności turystycznej adresowane są do zdelimitowanych przy uwzględnieniu pasm przyrodniczo-kulturowych województwa obszarów predystynowanych do rozwoju wyspecjalizowanych form turystyki.

W sferze kultury niematerialnej polityka województwa będzie realizowana przez: propagowanie wiedzy o regionie i małych ojczyznach; pielęgnowanie odrębności kulturowej i wspieranie tożsamości ludowej; promowanie walorów kulturowych regionu oraz regionalnego folkloru poprzez różne formy organizacji imprez folklorystyczno-kulturowych oraz informowanie w mediach i wydawnictwach docierających do szerokiej rzeszy odbiorców; edukację w zakresie historii regionu i jego tożsamości kulturowej; wykorzystanie nowoczesnych technologii do zwiększenia możliwości edukacyjnych zapoznania się z dorobkiem kultury regionalnej i spuścizny kulturowej.

4.2.4. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2015.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2015 opracował Zespół powołany przez Marszałka Województwa Mazowieckiego Zarządzeniami nr 43/11 i 98/11. Dokument został przyjęty przez Sejmik Województwa Mazowieckiego uchwałą nr 42/12 z dnia 12.03.2012 r.

Założeniem strategicznym programu jest: **Zachowanie regionalnej przestrzeni kulturowej i kultywowanie tradycji jako podstawa budowania tożsamości kulturowej regionu i kształtowania postaw społecznych w sferze opieki nad zabytkami oraz wykorzystania dziedzictwa dla rozwoju regionu.**

W ramach programu określono cztery cele operacyjne, oraz szereg konkretnych zadań przypisanych poszczególnym działaniom.

Cele operacyjne i kierunki działań:

1/ Ochrona i zachowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa regionu

- ⇒ ochrona zabytków ruchomych,
- ⇒ ochrona zabytków nieruchomych,
- ⇒ ochrona zabytków archeologicznych,
- ⇒ ochrona, dokumentacja i popularyzacja zasobów o szczególnej wartości decydujących o specyfice regionu (najcenniejszych i charakterystycznych),
- ⇒ ochrona i kreowanie krajobrazów kulturowych zachowujących tożsamość kulturową i walory krajobrazowe, w tym komponowanych ciągów zieleni,
- ⇒ kształtowanie i ochrona przestrzeni historycznych miast i wsi,
- ⇒ rewitalizacja historycznych ośrodków życia kulturalnego,
- ⇒ pielęgnowanie tradycji i lokalnego folkloru w powiązaniu z zasobami dziedzictwa materialnego,
- ⇒ popularyzacja i zwiększanie dostępności do zasobów dziedzictwa

2/ kształtowanie tożsamości regionalnej.

- ⇒ utrwalanie i kształtowanie świadomości mieszkańców o historii i zasobach dziedzictwa kulturowego, w tym regionalnego i lokalnego oraz budowanie i pielęgnowanie wrażliwości na bogactwo przestrzeni kulturowej,
- ⇒ kształtowanie regionalnej dumy w oparciu o zabytki architektury i budownictwa,
- ⇒ krajobraz kulturowy, wydarzenia historyczne oraz działalność wybitnych osób,
- ⇒ wykorzystanie pamięci historycznej i zasobów dziedzictwa do integracji mieszkańców i stymulowania rozwoju - tworzenie przestrzennych ciągów inicjatyw,
- ⇒ kreowanie ośrodków budowania tożsamości kulturowej regionu (w ramach pasm turystyczno-kulturowych oraz wskazanych w PZPWM),
- ⇒ promocja walorów kulturowych regionu.

3/ wzrost społecznej akceptacji dla zasobów dziedzictwa kulturowego regionu.

- ⇒ stymulowanie działań służących ochronie obiektów zabytkowych i promowanie najlepszych przykładów takich działań,
- ⇒ edukacja społeczeństwa w zakresie praw i obowiązków dotyczących opieki nad zabytkami,
- ⇒ stymulowanie i intensyfikacja współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i pozarządowym w działaniach na rzecz edukacji, promocji, podniesienia świadomości o zasobach i potrzebie zachowania dziedzictwa regionu

4/ efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego regionu oraz kreowanie pasm turystyczno-kulturowych.

- ⇒ wspieranie podmiotów posiadających w swoich zasobach znaczną liczbę zabytków w działaniach służących efektywnemu zarządzaniu obiektami zabytkowymi,
- ⇒ stymulowanie wykorzystania dziedzictwa kulturowego w obszarze przemysłów kultury i czasu wolnego,
- ⇒ kształtowanie pasm turystyczno-kulturowych,

- ⇒ kreowanie produktów turystyki kulturowej w parciu o tradycje historyczne,
- ⇒ wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju lokalnego i regionalnego poprzez organizację wydarzeń kulturalno-historycznych w miejscach zabytkowych,
- ⇒ adaptacja obiektów zabytkowych dla współczesnych funkcji kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych,
- ⇒ propagowanie korzyści płynących z wykorzystania dziedzictwa i krajobrazu kulturowego dla rozwoju regionalnego i lokalnego.

4.2.5 Strategia Rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2008- 2020.

Strategia została przyjęta Uchwałą Nr XX/123/2008 Rady Powiatu w Lipsku z dnia 30 kwietnia 2008 r. W dokumencie szczegółowo został scharakteryzowany powiat lipski. Przedstawiono kompleksowo uwarunkowania we wszystkich sferach życia. W tym również zostały przedstawione walory przyrodnicze i kulturowe. W powiecie lipskim występują ważne obiekty historyczne i zabytki, nie tylko w ujęciu regionalnym. Wśród najcenniejszych obiektów z terenu gminy Rzecznów jest kościół Niepokalanego Poczęcia NMP w Rzecznowie czy kopiec Nieznanego Żołnierza - Legionisty w Grabowcu.

Na podstawie analizy SWOT i charakterystyki powiatu lipskiego określono cele strategiczne. Jednym z takich celów jest „Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz wspomaganie rozwoju kultury, sportu, turystyki i rekreacji. Wśród planowanych działań znalazły się:

- ⇒ Wspieranie inicjatyw i współdziałanie z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, organizacjami pozarządowymi na rzecz ochrony zabytków.
- ⇒ Wzrost dostępności obiektów kulturowych i turystycznych, w tym rozwój szlaków i ścieżek turystyczno – rowerowych.
- ⇒ Stała konserwacja i renowacja niszczących obiektów zabytkowych.
- ⇒ Wyznaczenie tras rowerowych szlakami obiektów zabytkowych.
- ⇒ Oznaczenie i udostępnienie zwiedzającym miejsc i obiektów historycznych.
- ⇒ Wspieranie działań mających na celu kultywowanie imprez odbywających się na terenie powiatu (tj. Dni Lipska, Dni Solca nad Wisłą, Dni Sienna, Spotkania Kapel Podwórkowych w Siennie, Rocznica rozstrzelania 300 jeńców polskich w Dąbrowie, Święto Kwitnącej Wiśni, etc.,).
- ⇒ Wykonanie inwentaryzacji zabytkowych parków wiejskich i ich zagospodarowanie.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5. 1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY.

5.1.1. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rzecznów z 2014 r.

Dokument ten został uchwalony Uchwałą Rady Gminy Nr XLVI/169/2014 z dnia 04 marca 2014 r. W części I (Uwarunkowania Rozwoju) scharakteryzowano szczegółowo gminę Rzecznów, przedstawiono zarys jej historii i określono elementy krajobrazu

kulturowego gminy Rzecznów. Wymieniono tabelarycznie zabytki wpisane do rejestru zabytków oraz liczbowo inne obiekty zabytkowe.

W części II dotyczącej kierunków zagospodarowania przestrzennego określono główne zasady kształtowania polityki przestrzennej. Wśród nich znalazł się zapis: „ochrona walorów przyrodniczych, krajobrazowych oraz kulturowych poprzez wprowadzenie odpowiednich ograniczeń w zagospodarowaniu i wykorzystaniu terenów”. Podstawowy kierunek rozwoju gminy zmierza przede wszystkim do utrzymania dominującej funkcji rolniczej. W zakresie turystyki powinno się rozszerzać ofertę dla turystyki kwalifikowanej: rowerowej i konnej.

W rozdziale zatytułowanym: Obszary oraz zasady ochrony środowiska przyrodniczego i jego zasobów, ochrony przyrody i krajobrazu kulturowego szczególną uwagę na ochronę i powiększenie kompleksów leśnych.

W rozdziale zatytułowanym: obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustalono zasady ochrony dziedzictwa kulturowego.

Ochrona krajobrazu kulturowego oraz poszczególnych zabytków i dóbr kultury współczesnej stanowi jeden z celów polityki przestrzennej gminy. Zaleca się wykonanie gminnej ewidencji zabytków i objęcie ochroną zabytków w niej się znajdujących. W celu ochrony dziedzictwa kulturowego ustalono podstawowe zasady polegające na tym, że wszelkie prace przy zabytkach i na terenie nieruchomości zabytkowych można dokonywać zgodnie z przepisami odrębnymi. To samo tyczy się robót ziemnych prowadzonych w obrębie stanowisk archeologicznych oraz w przypadku odkrycia znaleziska.

Ponadto ustalono strefę ochrony konserwatorskiej w Grabowcu i zasady ochrony:

- ⇒ Maksymalna wysokość w północnej pierzei rynku- 2 kondygnacje, w tym poddasze użytkowe.
- ⇒ W celu zachowania historycznego charakteru w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej, zaleca się stosowanie tradycyjnych elementów formy architektonicznej oraz rozwiązań materiałowych.
- ⇒ Należy się wzorować na zabudowie historycznej, istniejącej w obrębie przedmiotowego terenu.
- ⇒ W celu zachowania historycznego układu urbanistycznego w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej, zakazuje się wydzielenia nowych, ogólnie dostępnych ciągów komunikacyjnych.

5.1.2. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Uchwałą Rady Gminy Rzecznów nr LIV/198/2014 z dnia 30 września 2014 r. przystąpiono do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu Gminy Rzecznów.

6. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY RZECZNIÓW.

6.1.1. Charakterystyka Gminy Rzecznów.

Gmina Rzecznów znajduje się w południowo-wschodniej części województwa mazowieckiego w powiecie lipskim i obejmuje obszar 103, 38 km² i graniczy z gminami Ciepielów, Iłża, Sienno oraz z gminą Brody w województwie świętokrzyskim. W skład gminy

wchodzi dwadzieścia cztery sołectwa: Ciecierówka, Dubrawa, Grabowiec, Grechów, Kotłowacz, Jelanka, Marianów, Michałów, Osinki, Pasztowa Wola, Pasztowa Wola- Kolonia, Pawliczka, Płósy, Podkońce, Rzechów- Kolonia, Stary Rzechów, Rzecznów, Rzecznów- Kolonia, Rzecznówek, Rybiczyna, Wincentów, Wólka Modrzejowa, Wólka Modrzejowa- Kolonia. Największe miejscowości to Rzecznów i Grabowiec. Przez teren gminy przechodzi droga wojewódzka nr 747 Iłża- Solec n/Wisłą- Lublin, która ma połączenie z drogami krajowymi: nr 79 Warszawa- Sandomierz- Karków oraz nr 9 Radom- Rzeszów. Część północno-wschodnia gminy znajduje się w obrębie mezoregionu Równiny Radomskiej, natomiast południowo-zachodnia w granicach mezoregionu Przedgórze Łżeckiego. Teren jest równinny z niewielkimi wzniesieniami na południu. Teren gminy położony jest w zlewni Wisły i posiada ubogą sieć hydrograficzną, którą stanowi dolina rzeki Krępianki. Gmina Rzecznów posiada charakter rolniczy. Grunty orne stanowią 71,25% powierzchni gminy. Pozostałe to: sady, łąki i pastwiska ok. 7%, lasy i grunty leśne ok. 16%. Lasy państwowe należą do Nadleśnictwa Marcule. Występują one w dwóch kompleksach na wschód i północ od miejscowości Ciecierówka i na zachód od miejscowości Grabowiec. Istotnym elementem krajobrazu są aleje drzew wzdłuż dróg. Ważną rolę przyrodniczą na terenach bezleśnych pełnią środowiska łąkowe i pastwiska torfowiskowe oraz szuwarowe w dolinie rzeki Krępianki i pomniejszych cieków. Żadne obiekty i obszary przyrodnicze nie są objęte ochroną prawną.

Położenie terenu i warunki krajobrazowe sprzyjają rozwojowi turystyki rowerowej. Istnieją dwa szlaki rowerowe. Pierwszy o długości 39 km poprowadzony przez gminy Rzecznów i Sienno i wiedzie przez Rzecznów-Sienno-Kochanówka -Krzyżanówka-Wólka Modrzejowa Kolonia-Wólka Modrzejowa-Grabowiec- Aleksandrów- Kaniosy- Podkońce- Płósy- Rzechów Kolonia-Stary Rzechów- Rzecznówek – Rzecznów. Drugi o długości 22 km wiedzie przez Płósy- Ciecierówka- Osinki- Pawliczka- Rzecznów- Rzecznów Kolonia-Kotłowacz- Grechów. Gmina Rzecznów należy do Lokalnej Grupy Działania „Krzemienny Krąg.

6.1.2. Rys historyczny Gminy Rzecznów.

Historia administracyjna Gminy Rzecznów

W okresie I Rzeczypospolitej teren gminy Rzecznów znajdował się w ziemi sandomierskiej i powiecie radomskim. Od 1471 r. w czasie reform administracyjnych Kazimierza Jagiellończyka (1447-1492) teren gminy znajdował się w granicach administracyjnych województwa sandomierskiego, które istniało do roku 1772.

Po III rozbiorze teren obecnej gminy Rzecznów znalazł się w granicach Królestwa Galicji i Lodomerii jako ziemie Galicji Zachodniej monarchii habsburskiej. Po bitwie pod Raszynem, 19 kwietnia 1809 r., ziemie Galicji Zachodniej włączone zostały do Księstwa Warszawskiego, utworzonego przez Napoleona. Do roku 1815 przedmiotowy teren znajdował się w departamencie radomskim i powiecie soleckim. Dobra Rzeczniewskie tworzyły gminę Rzecznów. Po upadku Napoleona terytorium dzisiejszej gminy Rzecznów przynależało administracyjnie do ziem Królestwa Polskiego, województwa sandomierskiego, obwodu opatowskiego, powiatu soleckiego. Reformy administracyjne po 1837 r. w Cesarstwie Rosyjskim zmieniły jego przynależność do guberni radomskiej i powiatu opatowskiego. Po upadku powstania styczniowego obecny teren gminy znalazł się w nowoutworzonym powiecie łżeckim w guberni radomskiej. W 1867 r. utworzono gminę Rzecznów i

przyłączono do niej w 1870 r., pozbawiony praw miejskich Grabowiec. Do gminy należały miejscowości: Rzecznów, Wincentów, Modrzejowa Wólka, Rzechów, Michałow, Aleksandrów, Pasztowa Wola, Ciecierówka, Podkońce, Pawliczka, Grechów, Jelanka i Syberia. Urząd gminy znajdował się w Rzecznowie, następnie w Podkońcach (1890 r.) W czasie I wojny światowej w 1915 r. teren gminy podlegał jurysdykcji austriackiej. Po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. gmina Rzecznów weszła w skład województwa kieleckiego w powiecie iżeckim. W czasie II wojny światowej teren gminy należał do Generalnej Guberni, w dystrykcie radomskim i powiecie iżeckim. Po 1945 r. ponownie należał administracyjnie do powiatu iżeckiego w województwie kieleckim. Taki stan prawny utrzymał się do 1973 r. i kolejnej reformy administracyjnej przeprowadzonej przez władze PRL. W 1973 r. powstała gmina Rzecznów w województwie radomskim. Od 1975 r. ten dwustopniowy podział administracyjny funkcjonował do 1998 r. gmina Rzecznów po roku 1999 weszła w skład województwa mazowieckiego w powiecie lipskim.

Historia Gminy Rzecznów

Teren obecnej gminy Rzecznów w okresie monarchii wczesnopiastowskiej (X-XII) znajdował się na pograniczu Mazowsza i Małopolski. Sieć osadnicza w omawianym okresie skupiała się głównie na wschód od środkowego biegu Wisły. Źródła historyczne potwierdzają istnienie osadnictwa na terenach Puszczy Radomskiej już w końcu XII w. Rywalizacja o ten obszar trwała do początków rozbicia dzielnicowego, kiedy to Małopolanie opanowali ostatecznie teren aż do Pilicy. Obszar ten wszedł ostatecznie w skład księstwa sandomierskiego. Teren dzisiejszej gminy Rzecznów znalazł się w dzielnicy Henryka Sandomierskiego (1146-1166). Osadnictwo rozwijało się powoli ze względu na występowanie dużych obszarów leśnych. Najstarszą osadą w gminie Rzecznów jest Rzechów, o którym pierwsze wzmianki źródłowe pochodzą z XII w.

Niewiele młodszą miejscowością jest Rzecznów, o którym informacje są zawarte w dokumentach z przełomu XIV i XV w. Pasztowa Wola powstała w XV w., Grechów w XVI w., Rzecznówek w XVI w., Jelanka najpóźniej w XVIII w. Osady związane były przeważnie z produkcją leśną.

W 2 poł. XV w. decyzją Zbigniewa Oleśnickiego, biskupa krakowskiego, Rzecznów stał się uposażeniem parafii w Siennie. W XVI w. dzielił się on na Rzecznów Większy i Mniejszy. Rzecznów Większy był własnością rodziny Grabowskich i stanowił uposażenie parafii Krępa, mniejszy ze Starą Wsią należał do Jana Sieneńskiego, który posiadali kolejno do XVIII w. Skarszewscy herbu Leszczyc, Gawrońscy herbu Rawicz, Chomętowscy herbu Lis, Tarłowie herbu Topór, Szaniawscy herbu Junosza i Małachowscy herbu Nałęcz. Dzięki staraniom właścicieli Rzecznowa Małego w 1590 r. powstała tu parafia i kościół. Obecny kościół ufundowała po 1685 r. Katarzyna Piotrowska herbu Ginwiłł, żony Hieronima Wierzbowskiego i Stanisława Skarszewskiego, m.in. starosty radomskiego.

W XVI w. teren obecnej gminy przynosił największe dochody jego właścicielom dzięki rozwojowi handlu i rolnictwa oraz dobrej koniunkturze ekonomicznej Rzeczypospolitej doby Jagiellonów. W 1601 r. Krzysztof Krzyżanowski założył miasto Grabowiec, który stał się wkrótce częścią dóbr rzeczniowskich. W 1626 r. Mikołaj Skarszewski, starosta siewierski ufundował kościół w Grabowcu, który w 1629 r. konsekrował biskup krakowski Marcin Szyszkowski.

Rozwój został zahamowany w 2 połowie XVII w. przez kataklizm wojny polsko-szwedzkiej (1655-1660) i następnie wojny północnej (1701-1721), której teatrem stał się również Rzecznów i okolice.

W 1799 r. nastąpiła zmiana właściciela dóbr rzeczniewskich., które obejmowały: Czerwona, Grochów, Jelonka, Rzecznów, Wola Sieneńska, wólka oraz miasto Grabowiec. Piotr Małachowski wojewoda krakowski zapisał na rzecz swej żony Tekli z Wodzickich. W 1806 r. dobra rzeczniewskie nabył Jerzy Dobrzański i majątek ten należał do niego i jego trzech synów Łukasza, Romana oraz Rocha do roku 1834.

Teren dzisiejszej gminy Rzecznów w okresie powstania listopadowego był widownią walk wojsk polskich pod dowództwem płk Karola Różyckiego, które stoczyły bitwy z Rosjanami pod Lipskiem i Górną Chotczą. Wycofujące się od 9 września 1831 r. oddziały przeszły przez Rzecznów w kierunku Łży. Klęska powstania listopadowego i katastrofalna sytuacja ekonomiczna spowodowana zniszczeniami wojennymi zmusiła właścicieli do wydzierżawienia majątku wraz z miastem Grabowiec. Przekazany on został Janowi Józefowi Charzewskiemu i Mariannie z Hemptenów Charzewskiej. W 1834 r. wydzierżawiony majątek został sprzedany Janowi Józefowi Cohenowi. Kolejnym nabywcą w 1845 r. został Bank Polski, który przejął te dobra od hrabiego Henryka Łubieńskiego, dyrektora Oddziału Handlowego tegoż banku. Trzydzieści lat później teren gminy Rzecznów był świadkiem walk powstańczych z lat 1863-1864 pod dowództwem pułkownika Dionizego Czachowskiego i generała Mariana Langiewicza. Wydarzenia po 1864 r., całkowite ograniczenie autonomii Królestwa Polskiego, reforma administracyjna mająca na celu zwiększenie kontroli władz carskich oraz rusyfikacja Polaków były wynikiem próby uzyskania niepodległości. Na mocy uwłaszczenia cara Aleksandra II (1855-1881) ziemie dóbr rzeczniewskich przeszły na własność tutejszych chłopów. W ramach działań restrykcyjnych pozbawiano w 1870 r. Grabowiec praw miejskich. W 1871 r. Rzecznów liczył 97 domów i 913 mieszkańców, a Grabowiec ok. 80 domów i 550 mieszkańców.

W Rzeczniewie w 2 poł. XIX w. funkcjonowała Szkoła, istniał murowany dwór i zabudowania folwarczne. W 1867 r. rzeczniewski klucz ziemski składał się z wsi: Aleksandrów, Ciecierówka, Grochów, Jelonka, Michałów, Modrzejowa wólka, Pasztowa wola, Pawlice, Płusy, Podkonice, Rzechów, Rzecznów, Rzecznów, Syberia i Wincentów. W ciągu XIX w. następował, mimo negatywnych wydarzeń, rozwój osadnictwa związanego z powiększeniem arealu rolnego.

W czasie I wojny światowej wiele miejscowości ucierpiało. Przez teren gminy czasowo biegła linia frontu. Spłonęły zabudowania dworskie w Rzeczniewie. Całkowitemu zniszczeniu uległ Grabowiec.

Po odzyskaniu niepodległości przeprowadzono wiele inwestycji gminnych. W latach 20-tych XX w. powstały szkoły w Grabowcu, Pawliczce, Marianowie, Podkońcach, Wólce Modrzejowej, Rzechowie i Dubrawie. W Rzeczniewie w 1936 r. rozpoczęto budowę murowanej szkoły. Powoływano ochotnicze straże pożarne. Rozwijała się spółdzielczość, służba zdrowia. Powstawały stowarzyszenia.

Okres II wojny światowej był tragiczny dla gminy Rzecznów. Już na początku wojny w dniach 8 i 9 września 1939 r. stoczono bitwę pod Łżą, w wyniku której zniszczeniu uległ Rzecznów i kilka innych okolicznych wsi. 17 października 1943 miały miejsce pacyfikacje wsi Zawady i Mołdawa, w których hitlerowcy zamordowali kilkadziesiąt osób.

Na terenie gminy działały oddziały AK. Komendantem placówki w Rzeczniewie był ppor. Antoni Dziura ps. „Szczęk” - podkomendny kpt. Antoniego Hedy ps. „Szary”. Walczył również oddział AL „Świt” pod dowództwem Tadeusza Maja „Łokietka”.

6.2. Krajobraz kulturowy Gminy Rzecznów.

Wg ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. krajobrazem kulturowym jest przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

Krajobraz gminy Rzecznów jest otwarty, wiejski (z ośrodkiem małomiasteczkowym w Grabowcu), rolniczy, płaski, urozmaicony elementami krajobrazu naturalnego: doliny rzek, tereny leśne, kępy drzew, łąki.

Jedna z lokalnych zadrzewionych dróg, tworząca aleję.

Mimo różnych negatywnych zjawisk w XX w.: wojny światowe – zniszczenia wojenne, okres po 1945- degradacja wielu obiektów zabytkowych, okres transformacji ustrojowej w latach 90- tych- zanikanie dawnej zabudowy wiejskiej, realizowanie inwestycji niezgodnie ze standardami konserwatorskimi i przestrzennymi, krajobraz kulturowy zasadniczo pozostał niezmienny.

Siatka osadnicza kształtowała się nierównomiernie: wolniej w wiekach XII- XVIII, szybciej w XIX w. Najliczniej występują wsie o charakterze ulicówek i rzędówek w połączeniu z zabudową rozproszoną. Układ rozłogów jest niwowy. Na podstawie przeglądu fiszek gminnej ewidencji zabytków wykonanej w latach 80- tych XX w. oraz wizji lokalnych w terenie stwierdza się, że we wsiach występują tradycyjne zagrody składające się z dwóch lub więcej budynków. Domy mieszkalne usytuowane są przeważnie kalenicowo do drogi. Podstawowym budynkiem gospodarczym jest stodoła, usytuowana w głębi niwy domowej. Poza tym wznoszone były też kurniki, chlewy, szopy, suszarnie, spichlerze itp. Drugim typem, starszym i rzadziej spotykanym są węższe działki zagrodowe z budynkiem mieszkalnym umieszczonym szczytowo do drogi i budynkami gospodarczymi usytuowanymi podobnie w głębi zagrody.

Domy charakteryzują się przede wszystkim prostokątnymi planami, dachami dwuspadowymi ewentualnie dachem naczółkowym. Najciekawsze odznaczają się oryginalnym dekorowaniem naroży domów- motywami geometrycznymi oraz wycinanymi fryzami podokapowymi czy dekorowanymi okiennicami. Analogiczne przykłady spotyka się w gminach znajdujących się na wschód od Rzecznowa (np. Przyłęk, Solec n/Wisłą)

Drewniane budynki gospodarcze podobnie jak domy mieszkalne przyjmują proste formy, prostokątne plany, dachy dwuspadowe. Dominuje konstrukcja wieńcowa. Spotyka się też stare domy o konstrukcji słupowo-ryglowej. Budynki murowane z kamienia łamanego (wapień) z uzupełnieniami z cegły ceramicznej czerwonej w postaci detalu architektonicznego jak np., gzymsy, nadproża, opaski okienne i drzwiowe, narożniki boniowane itp., analogiczne do typów zabudowy występującej w okolicach Janowca i Góry Puławskiej, a przede wszystkim na prawym brzegu Wisły. Świadczą o tradycji lokalnej i związkach z budownictwem nadwiślańskim.

Aktualnie zewidencjonowano domy wiejskie z 1 poł. XX w., które są nieprzekształcone, posiadają detal architektoniczny i znajdują się w dobrym stanie. Na podstawie wykonania kwerendy dotyczącej budownictwa tradycyjnego budownictwa wiejskiego w gminie Rzecznów możliwe jest włączenie do GEZ kolejnych obiektów, stanowiących zabudowę wsi.

Typowa zagroda z domem usytuowanym frontem do drogi, równoległe ze stodołą w głębi

Przykład starszego typu rozmieszczenia budynków w zagrodzie

Dom drewniany w Pawliczce

W krajobrazie kulturowym gminy wyróżniają się zabytki sakralne, co jest charakterystyczne dla krajobrazów wiejskich województwa mazowieckiego (kościół, kaplice, cmentarze oraz obiekty małej architektury). Szczególną rolę w krajobrazie pełnią kapliczki, figury i krzyże przydrożne. Jedne odznaczają się ludową oryginalnością, inne wysoką jakością wykonania jako dzieła rzemiosła artystycznego. Są też lokalnymi świadkami historii oraz ciągłości narodowej i katolickiej tradycji. Występują obiekty wotywnie lub upamiętniające ważne wydarzenia. Ze względu na formę przeważają krzyże na cokole, pełniące też funkcje kapliczek. Występują kapliczki kubaturowe, kapliczka słupowa i figury przydrożne (Matki Boskiej, św. Floriana, św. Piotra i św. Jana Nepomucena)

Wśród najcenniejszych wymienić należy: kapliczkę kubaturową z figurą św. Jana Nepomucena z XVIII w., zlokalizowaną nad Krępianką w Rzeczniewie-Kolonii, kapliczkę słupową z latarnią w Pasztowej Woli- Kolonii, figurę św. Piotra na cmentarzu parafialnym w Grabowcu. Występuje kilka kapliczek kubaturowych, podobnych architektonicznie: w Rzechowie Kolonii, Grabowcu i Dubrawie.

W gminie Rzecznów najważniejszymi ośrodkami kulturowymi są Rzecznów i Grabowiec. Najcenniejszymi zabytkami są te wpisane do rejestru zabytków: kościół parafialny w Grabowcu, zespół kościoła parafialnego w Rzeczniewie oraz w/w kapliczka św. Jana Nepomucena w Rzeczniewie.

W Grabowcu jest czytelny układ urbanistyczny danego miasta. Niestety zabudowa małomiasteczkowa zachowała się w szczątkowej formie. Centrum miejscowości stanowi obszerny rynek o wym. 120 x 120 m. Z jego narożników wybiegają równoleżnikowo 4 ulice oraz jedna w kierunku południowym wzdłuż pierzei zachodniej. Bloki przyrynkowe o głębokościach 70 m (część północna i południowa) i 120 m (część wschodnia i zachodnia) i szer. ok. 14,5 m świadczą o otwartym, półrolniczym charakterze dawnego miasteczka. Regularny, prostokątny układ jest zakłócony w części północno -wschodniej, prawdopodobnie poprzez brak realizacji inwestycji w tym terenie. Zabudowania kościoła usytuowane są na południowy- wschód od Rynku, a kościół stanowi dominantę w krajobrazie miasteczka. Dalej usytuowany jest cmentarz parafialny.

Z istniejących budynków przyrynkowych można wnioskować, że zabudowa zawsze była parterowa, w części drewniana i murowana z kamienia lokalnego. Piętrowe domy pojawiły się dopiero po poł. XX w.

Dom przyrynkowy w Grabowcu, 1 poł. XX w.

Kościół parafialny prezentuje charakterystyczną sylwetę i detal barokowy. We wnętrzu znajduje się cenne wyposażenie ruchome. Zespół kościelny uzupełniają nie wpisane do rejestru zabytków: dzwonnica barkowa i wysoki mur, powstałe w tym samym czasie co świątynia. Przed kościołem zlokalizowana jest figura Chrystusa. Poza zwartą zabudową miejscowości, przy drodze do Kochanówki usytuowany jest cmentarz parafialny. Założono go w 1 poł. XIX w. Najstarszy nagrobek pochodzi z 1857 r. Zachowało się ok. 30 zabytkowych nagrobków z 2 poł. XIX i 1 poł. XX w. Kształt cmentarza zbliżony do trapezu. Układ komunikacyjny jest obwodnicowy z główną aleją. Najstarsze nagrobki znajdują się w zachodniej części cmentarza.

W Rzecznowie, w centrum miejscowości zlokalizowany jest zespół kościelny parafii p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP. W jego skład wchodzi: kościół, mimo zatarcia pewnych elementów stylowych, prezentuje się harmonijnie i interesująco zwłaszcza od strony fasady, dzwonnica bramna i mur, kaplica i kostnica w murze ogrodzeniowym. Budynki zespołu są jednolite stylistycznie. Na cmentarzu przykościelnym znajduje się krzyż wotywny z 2 poł. XIX w. Na północny zachód od kościoła parafialnego poza zabudową wsi znajduje się cmentarz parafialny z XIX w., w kształcie nieregularnego prostokąta o układzie dwóch obwodnic z aleją główną w części centralnej. Zachowało się kilkadziesiąt zabytkowych nagrobków, odznaczających się różnorodnością form, detalu, inskrypcji. Najstarszy został wykonany w 1 poł. XIX w. Cmentarz ogrodzony jest pełnym murem.

Nagrobek Ireny z Potockich Łubieńskiej z 2 ćw. XIX w.

Dobrem kultury współczesnej i świadkiem minionej epoki jest drewniany kościół pod wezwaniem NMP Matki Kościoła w Pasztovej Woli. Obiekt wzniesli parafianie w ciągu dwóch nocy listopadowych w 1973 r.

Na terenie gminy występują budynki poprzemysłowe, które jednak zatraciły wartości zabytkowe. W przypadku młyna w Rzechowie, znajduje się on w stanie ruiny. Istniejąca substancja zabytkowa nie nadaje się do remontu. Młyn murowany z kamienia w Rzechniowie został nadbudowany i utracił swoją pierwotną gabarytę i wygląd.

Nie występują zabytki dworskie, folwarczne oraz parki.

6.2.1. Zabytki wpisane do rejestru zabytków

Gmina	Adres	obiekt	nr rejestru zabytków
Grabowiec	Grabowiec, ul. Kościelna 27-353 Rzecznów	kościół par. p.w. św. Mikołaja, XVIII w.	159/A z 23.06.1967 r. oraz 63/A/81 z 05.03.1981 r.
		<u>dom, ul. Polna 55, drewn., 1920 r.</u>	nr rej.: 164/A z 30.04.1982 r.
Rzecznów	Rzecznów 3 27-353 Rzecznów	Zespół kościoła parafialnego p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP	184 z 11.02.1967 r. oraz 137/A/82 z 15.02.1982 r.
	Rzecznów 3 27-353 Rzecznów	kościół Niepokalanego Poczęcia NMP, 4 ćw. XVII w.	490 z 23.03.1957 r. oraz 137/A/82 z 15.02.1982 r.
	Rzecznów 3 27-353 Rzecznów	dzwonnica	826 z 28.01.1959 r. oraz 137/A/82 z 15.02.1982 r.
	Rzecznów 3 27-353 Rzecznów	kostnica	827 z 28.01.1959 r. oraz 137/A z 15.02.1982 r.
	Rzecznów 3 27-353 Rzecznów	kaplica	184 z 11.02.1967 r. oraz 137/A z 15.02.1982 r.

	Rzeczniów 3 27-353 Rzeczniów	ogrodzenie	184 z 11.02.1967 r. oraz 137/A z 15.02.1982 r.
		kapliczka przydrożna, XVIII w.	825 z 28.01.1959 r.
		<u>dom nr 33, drewn., XIX/XX w.</u>	162/A/82 z 30.04.1982 r.

Obiekty podkreślone nie istnieją, nie zostały wykreślone z rejestru zabytków

Grabowiec, kościół parafialny p.w. św. Mikołaja, 1626, 2 poł. XVIII w.

Świątynia ufundowana w 1626 r. przez Mikołaja Skarszewskiego kasztelana sandomierskiego, dziedzica Grabowca, Rzeczniowa, Rzeczniówka i Czerwonej. Konsekwrowany w 1629 r. przez biskupa krakowskiego Marcina Szyszkowskiego. Wg Małgorzaty Szot-Wróblewskiej obecny kościół wzniesiony w 2 poł. XVIII w.- w oparciu o przeprowadzone kwerendy archiwalne). Kościół w stylu barokowym, orientowany, murowany z cegły, tynkowany. Korpus jednonawowy, trzyprzęsłowy z prostokątnym węższym prezbiterium o zaokrąglonych narożach. Przykryty wysokim dachem dwuspadowym. Centralnie wieżyczka na sygnaturkę. Do prezbiterium przylega od północy kruchta, od południa zakrystia. Od południa do korpusu przylega dobudówka prostokątna. Elewacje zewnętrzne artykułowane parami pilastrów, polami płycinami, w których profilowane otwory okienne w opaskach. Gzyms wydatny, profilowany, wielopoziomowy. W partii prezbiterium podział elewacji pasowo- płycinowy. W niszy w ścianie wschodniej prezbiterium kamienna figura Matki Boskiej z XVIII w. Fasada dwukondygnacyjna, rozczłonkowana pionowo parami pilastrów, wypełniona polami płycinowymi. Gzyms kordonowy bogaty, wydatny i profilowany. Portal na osi środkowej w formie profilowanej opaski, zamknięty prosto o zaokrąglonych narożach. Wyżej gzyms ponadportalowy. Fasada zwieńczona dwukondygnacyjnym szczytem o analogicznych podziałach wazonami, zakończonym trójkątnie z datą 1626. Wewnątrz sklepienia żaglaste. Ściany dzielone parami zdwojonych pilastrów, dźwigających bogate belkowanie. Portale w formie opasek profilowanych. Chór architektoniczny o falistej linii rzutu. Więźba dachowa drewniana. Kościół wielokrotnie remontowany: w latach 1888, 1921, 1937, 1959-68, 1982-83, 2013 – 2014

Obok kościoła w stronę zachodnią znajduje się dzwonnica. Prostokątna o ściętych narożach, murowana z cegły, tynkowana, dwukondygnacyjna, nakryta dachem czterospadowym, zakończonym latarnią z kopułką. Elewacje flankowane pilastrami, pomiędzy nimi pola płycinowe, gzyms wielopoziomowy, profilowany. Kondygnacje dzieli wałek kordonowy. Dach namiotowy z latarnią.

Grabowiec, dom przy ul. Polnej 55

Był to dom drewniany, dwutraktowy z sienią przejezdną dla wozów. Nie istnieje.

Rzeczniów, zespół kościoła parafialnego p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP, 4 ćw. XVII w.

Składa się z kościoła dzwonnicy, kostnicy, kaplicy i ogrodu.

Pierwotny kościół drewniany, zbudowany w 1590 r. Obecny wzniesiony po 1685 r. po śmierci Stanisława Skarszewskiego z fundacji Katarzyny Piotrowskiej herbu Ginwiłł, żony Hieronima Wierzbowskiego i Stanisława Skarszewskiego, restaurowany w XVIII w. i w poł. XIX w.

Budynek orientowany, murowany z kamienia, tynkowany; na planie wydłużonego prostokąta, z prezbiterium trójbocznie zakończonym. Przy nawie prostokątne kaplice, od południa św. Restytuta, od północy Matki Boskiej Bolesnej, od wschodu przylegają do kaplic zakrycia od południa i skarbczyk od północy, przy kaplicy południowej od zachodu kruchta. Przykryty dachami dwuspadowymi. Elewacje rozczłonkowane pilastrami i płycinami. Fasada flankowana parami pilastrów. Pomiędzy nimi, a pojedynczymi pilastrami flankującymi portal wejściowy, d po dwie nisze, ustawione pionowo. W niższych wazy kamienne. Portal o brzegach profilowanych. Nad nim gzyms naddrzwiowy, nad którym nisza w formie łuku pełnego obramiona kłincami z kluczem. Pomiędzy nimi kamienny kartusz z herbem fundatorski *Ginwitt* i inicjałami *K.S. K. W.* Katarzyna Skarszewska, Kasztelanowa Wonicka. Nad portalem prowadzącym do kruchty widnieje herb Jana Skarszewskiego, jej syna.

Ogrodzenie otacza teren cmentarza przykościelnego w kształcie nieregularnego wieloboku. Jest murowane, otynkowane, przykryte Dachówką z niszami od wewnątrz. W ogrodzeniu zlokalizowane są: dzwonnica, kaplica i kostnica. Budynek dzwonnicy, usytuowany w części południowej jest murowany z cegły, otynkowany, na rzucie prostokąta, dwukondygnacyjny, przykryty dachem dwuspadowym, na osi środkowej przejazd bramny. Otwory bramne obwiedzione szeroką opaską, zakończone łukiem pełnym. Gzyms wydatny, profilowany. Elewacje o podziale ramowo-płycinowym. W drugiej kondygnacji wysokie otwory okienne zamknięte łukiem pełnym. Zastłonięte drewnianymi, ażurowymi żaluzjami. Wewnątrz na drugą kondygnację prowadzą drewniane schody. Kostnica parterowa usytuowana z części północno-wschodniej ogrodzenia, murowana z kamienia, otynkowana, na rzucie prostokąta, przykryta dachem namiotowym. Gzyms wydatny, profilowany. Kaplica w części wschodniej ogrodzenia, murowana kamienia, otynkowana, przykryta dachem namiotowym, z przejściem bramnym, zamkniętym prosto. Gzyms wydatny, profilowany. W narożach lizeny.

Rzeczniów- Kolonia, Kapliczka przydrożna, domkowa, XVIII w.

Usytuowana jest przy drodze powiatowej z Rzeczniowa do Grabowca, przy moście na rzece Krępiance. Budynek murowany z cegły, otynkowany, na rzucie prostokąta, jednoprzestrzenny, nakryta dachem czterospadowym. Elewacje artykułowane narożnymi pilastrami toskańskimi dźwigającymi belkowane złożone z profilowanego gzymsu i gładkiego fryzu. W elewacji frontowej dodatkowe pilastry flankujące wejście do kapliczki. Otwór drzwiowy zamknięty łukiem odcinkowym, od wewnątrz rozglifiony. W bocznych elewacjach małe otwory okienne. Drzwi drewniane, dwuskrzydłowe, filongowe u góry przeszklone, na żelaznych zawiasach. Wewnątrz posadzka z piaskowca, strop drewniany. Mensa ołtarzowa z cegły. Nad nią nisza z drewnianą figurą Jana Nepomucena.

Rzeczniów, dom nr 33, XIX/XX w.

Był to budynek usytuowany kalenicowo do drogi, drewniany w konstrukcji zrębowej, jednotraktowy, dwuczęściowy z sienią środkową, nakryty dachem czterospadowymi z naczółkami. Więźba dachowa o konstrukcji krokwiowo-jętkowej. Obiekt posiada dokumentację konserwatorską.

6.2.2. Zabytki nieruchome

Zabytek nieruchomy – nieruchomości, jej część lub zespół nieruchomości. Na terenie gminy Rzecznów znajdują się zabytki nieruchome będące:

objektami architektury sakralnej

- zespół kościoła parafialnego p.w. św. Mikołaja w Grabowcu (kościół, dzwonnica)
- zespół kościoła parafialnego p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP w Rzecznowie (kościół, dzwonnica, kostnica, kaplica, ogrodzenie)
- 4 kaplice w Grabowcu, Rzecznowie, Dubrawie i Rzechowie- Kolonii

cmentarzami

- cmentarz rzymsko- katolicki w Grabowcu
- cmentarz rzymsko- katolicki w Rzecznowie

objektami małej architektury

- 23 obiekty

obiekty architektury drewnianej

- dom w miejscowości Jelanka (posesja numer 1)

6.2.3. Zabytki ruchome

Zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 ustawa z 23 lipca 2003 r. (tekst jednolity: Dz. U. 2014 r., poz. 1446).

Na podstawie art. 10 ust. 1 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek właściciela zabytku ruchomego. Po uprawomocnieniu się decyzji nadawany jest numer rejestru z literką „B”.

Do rejestru zabytków ruchomych wpisywane są także nie wymieniane w ustawie obiekty, których „ruchomość” jest problematyczna. Są to mające wartość artystyczną detale architektoniczne czy dekoracje architektoniczne (polichromie, sztukaterie), stale połączone z podłożem elementy wyposażenia wnętrz (różnego rodzaju struktury ołtarzowe, epitafia, kominki, piece) oraz elementy tzw. małej architektury (rzeźby ogrodowe, wodotryski, nie kubaturowe kapliczki, krzyże przydrożne czy nagrobki cmentarne).

Decyzje o wpisie do rejestru zabytków gromadzone są w Wojewódzkich Urzędach Ochrony Zabytków, a odpisy tych decyzji, z terenu całego kraju, w siedzibie Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Na terenie gminy Rzecznów znajdują się zespoły zabytków ruchomych wchodzących w skład wyposażenia i wystroju kościołów:

- ⇒ Grabowiec, gm. Rzecznów -kościół p.w. św. Mikołaja - wystrój i wyposażenie kościoła (31 poz.) - nr rej. 5/B/82 z dnia 19.07.1982 r.
- Grabowiec - gm. Rzecznów - kościół p.w. św. Mikołaja - (1 poz.) - nr rej. 139/B/96 z dnia 26.04.1996 r.- organy z 2 poł. XVIII w., rokokowe.

Wewnątrz przeważa wyposażenie barokowe. Z czasu budowy kościoła zachowały się portale XVII- wieczne. Do najcenniejszych zabytków należą: Pozostałości krucyfiks z łuku tęczowego, chrzcielnica kamienna z XVIII w., obrazy XVIII- wieczne m.in. „św. Mikołaj”, „Matka Boska Szkaplerzna”, „Matka Boska i Grzesznicy”, „Anna Samotrzeć”, drzwi rokokowe oraz monstrancje promieniste z XVIII w. Ołtarze (1 ćw. XX w.) i ambona (pocz. XIX w.) są neobarokowe.

Wnętrze kościoła w Grabowcu

- ⇒ Rzecznów, figurka św. Jana Nepomucena , barok , XVIII w. drewno rzeźbione, w kapliczce przydrożnej w Rzecznowie - nr rej. 22/B/82 z dnia 24.08.1982 r.
 - ⇒ Rzecznów, kościół p.w. Matki Boskiej Niepokalanego Poczęcia - wystrój i wyposażenie kościoła - (68 poz.) - nr rej. 21/B/82 z dnia 24.08.1982 r.
- Najstarszym zabytkiem ruchomym jest późnorenesansowa chrzcielnica z ok. 1590 r. (ew. przełom XVII, pochodząca z poprzedniego, drewnianego kościoła. Wykonana została zapewne przez warsztat Santi Guccio. Na trzonie widnieją herby Leszczyc Skarszewskiego i Gozdawa Pieczyhojskiej, małżonki. W świątyni przeważa wyposażenie i wystrój barokowy. Cennym zabytkiem pod względem historycznym jest portret „Nieznanej fundatorki kościoła w Rzecznowie. Wg Pani Małgorzaty Szot-Wróblewskiej przedstawia Katarzynę Piotrowską *de Ginwiłł* (1634- 1709). Po śmierci męża Stanisława Skarszewskiego w 1685 r. ufundowała kościół w Rzecznowie. Równie cenne są inne obiekty: rokokowy ołtarz z XVIII w., obraz „św. Restytuta” z XVIII w., ambona z XVII w., marmurowy nagrobek Korduli Małachowskiej z 1789 r. Poza tym znajdują się tutaj wiele obrazów, naczyń liturgicznych, szat liturgicznych oraz rzeźby, konfesjonały, kropielnice.

6.2.4. Zabytki archeologiczne

Obszar gminy Rzecznów położony jest w obrębie dwóch makroregionów fizjograficznych tj. Wzniesień Południowo- Mazowieckich (mezoregion Równina Radomska) i Wyżyna Kielecka (mezoregion Przedgórze Łżeckie). Na obszarze gminy występują utwory dewonu, jury, kredy oraz czwartorzędu. Teren ten został wykształcony w wyniku procesów geologicznych związanych głównie z działalnością denudacyjną, akumulacją lodowcową i rzezną. Pod względem glebowym dominują gleby piaszczyste bielicowe i pseudobielicowe utworzone z naniesionego materiału polodowcowego. Na południowych i północnych peryferiach gminy występują kompleksy gleb brunatnych wylugowanych. W dolinach rzek (głównie Krępianki) lokalnie dominują gleby pochodzenia organicznego mady, gleby murszowe i murszowo-torfowe.

W systemie Archeologicznego Zdjęcia Polski teren gminy znajduje się na 7 obszarach, na których zostały przeprowadzone badania powierzchniowe w latach 1980 -2013 r. Na trzech obszarach wchodzących w skład administracyjny gminy nie odnotowano stanowisk archeologicznych (**patrz tabela**).

Numer obszaru AZP	Data przeprowadzenia badań	Nazwisko osoby kierującej badaniami w systemie AZP
79-69	2013r. (brak stanowisk)	E. Jurkowska-Fila
79-70	1991r.	J. Borowska W. Bujakowski
80-69	1990r.	W. Bujakowski
80-70	1980 r.	M. Zalewski
80-71	1982 r.	G.Rejchert

	(brak stanowisk)	
81-69	2001 r.	J.Borowska
81-70	1980 r. (brak stanowisk)	M. Zalewski

Na podstawie kwerendy przeprowadzonej w archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie Delegatura Radom w obrębie gminy w ramach realizacji programu prospekcji terenowej Archeologiczne Zdjęcie Polski zewidencjonowano 12 stanowisk archeologicznych. Szczegółowa lokalizacja stanowisk archeologicznych AZP dostępna jest w archiwum w/w Urzędu.

Osadnictwo na terenie gminy Rzecznów w okresie pradziejowym jak też w czasach historycznych było w małym stopniu zintensyfikowane. Nie występują tutaj duże kompleksy osadnicze. W czasie badań AZP prowadzonych na tych terenach od początku lat 80-tych zarejestrowano bardzo małą grupę stanowisk archeologicznych. Można domniemywać, iż taki stan rzeczy miał duży związek z niedogodnymi warunkami fizjograficznymi tego obszaru w przeszłości. W rzeczywistości przełożyło się to na zasiedlenie tych obszarów przez nie liczne grupy ludzkie w okresach pradziejowych i czasach późniejszych.

W chwili obecnej największe zagrożenie dla stanowisk archeologicznych występujących na obszarze gminy Rzecznów stanowi działalność człowieka związana z rolnictwem oraz zabudową siedliskową. Orka wzmacnia działania erozyjne w glebie, co zdecydowanie przyspiesza procesy destrukcyjne w obrębie ewentualnych stanowisk archeologicznych.

Kolejnym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych jest działalność detektorystów oraz tzw. „poszukiwaczy skarbów”. Ich proceder wywiera ogromny, negatywny wpływ na obiekty zabytkowe, powodując spustoszenie wśród nawarstwień kulturowych danego stanowiska, jak również pozbawia ewentualnych badaczy zabytków, mogących wyjaśniać np. datowanie stanowiska archeologicznego. Ze względu na powyższe, informacje na temat położenia poszczególnych stanowisk powinny być do wglądu tylko dla pracowników urzędu gminy bądź właścicieli terenu, na którym zlokalizowano stanowisko archeologiczne. Kolejnym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych i zalegających tam warstw kulturowych, obiektów archeologicznych oraz wszelkich pozostałości pradziejowej egzystencji człowieka, są wielkie inwestycje liniowe (np. drogi, gazociągi, wodociągi itp.).

Przedsięwzięcia takie stanowią zagrożenie dla archeologicznego dziedzictwa kulturowego ale równocześnie stwarzają szansę na lepsze rozpoznanie, dzięki ratowniczym badaniom archeologicznym, pradziejów danego regionu i niejednokrotnie prowadzą do znacznego podniesienia jego walorów turystycznych dzięki randze dokonanych odkryć. Ważne jest aby wszelkie planowane inwestycje liniowe związane z szerokim zakresem prac ziemnych poprzedzić weryfikacyjnymi archeologicznymi badaniami powierzchniowymi. Konieczność ta jest spowodowana długim czasem jaki minął od przeprowadzenia

poprzednich tego typu badań prowadzonych w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski. W związku z czym wiele danych dotyczących stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie gminy Rzecznów mogło ulec zmianie, na skutek działalności człowieka oraz sił natury powodujących ich ciągłe przeobrażenia.

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania zabytku archeologiczne będące, w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Natomiast zgodnie z zapisami art. 7 tejże ustawy formami ochrony zabytków są: wpis do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego, ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. W dniu 5 czerwca 2010 roku weszła w życie ustawa z dnia 18 marca 2010r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw. Przede wszystkim rozszerzyła ona, wymieniony wyżej katalog form ochrony zabytków. Ponadto, do art. 19 tejże ustawy dodany został ust.1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach, o których wyżej mowa. Są to zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków i ich otoczenie oraz inne zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków. Prowadzi to do zmiany charakteru prawnego gminnej ewidencji zabytków, traktowanej dotychczas wyłącznie jako materiał informacyjno-dokumentacyjny. Podstawa prawna obligująca do uwzględniania stanowisk archeologicznych w gminnej ewidencji zabytków zawarta jest w zapisach ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku. W art. 3 pkt. 4 ustawa definiuje zabytek archeologiczny jako: zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem. Natomiast Art. 22 pkt. 5 tejże ustawy głosi iż: W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wszystkie stanowiska archeologiczne dzięki realizacji programu Archeologicznego Zdjęcia Polski znajdują się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

6.2.5. Zabytki muzealne

Na terenie gminy nie funkcjonuje placówka muzealna lub izba regionalna, gromadząca eksponaty związane z historią i kulturą ziemi rzeczniowskiej. Na terenie Muzeum Wsi Radomskiej eksponowane są dwa obiekty architektury drewnianej pochodzące z terenu gminy Rzecznów. Należy do nich wiatrak-koźlak z Grabowca należący do grupy młynów wiatrakowych. A także spichlerz z Rzecznowa wchodzący w skład tzw. zagrody z Alojzowa. Obiekt ten przedstawia interesujący przykład zabudowy gospodarczej charakterystycznej dla obszarów Przedgórze Łżeckiego.

Zdj. Spichlerz z Rzecznowa
Źródło: www.muzeum-radom.pl

6.2.6. Dziedzictwo niematerialne

Wśród wartości niematerialnych gminy Rzecznów, duże znaczenie mają przede wszystkim ustne podania i miejscowe legendy przekazywane z pokolenia na pokolenie. Wiążą się one z różnymi miejscami czy też postaciami, przypominając przy tym regionalną historię i odległe wydarzenia. Na szczególną uwagę zasługują również wartości niematerialne, związane z tożsamością regionalną w postaci rękodzielnictwa ludowego i wyrobów artystycznych. Wśród twórców dawnego rzemiosła na terenie gminy możemy wymienić takie już niestety zanikające zawody jak kowalstwo, tkactwo, koronkarstwo, plecionkarstwo i wikliniarstwo. W przeszłości natomiast bardzo rozwinięte w tych okolicach były takie dziedziny rzemiosła jak bednarstwo, kołodziejstwo oraz rymarstwo.

6.2.7. Miejsca Pamięci Narodowej

Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1h ustawa z 23 lipca 2003 r. (tekst jednolity: Dz. U. 2014 r., poz. 1446) opiece i ochronie podlegają miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Miejscem Pamięci Narodowej może być:

- 1/ grób lub cmentarz wojenny
- 2/ nieruchomość lub obiekt budowlany albo jego pozostałości, upamiętniające postaci lub wydarzenia znaczące dla Narodu i Państwa Polskiego, a w szczególności pomnik, krzyż przydrożny, kapliczka, kopiec;
- 3) inny obiekt lub przedmiot związany z wydarzeniami lub postaciami znaczącymi dla dziedzictwa Narodu i Państwa Polskiego, a w szczególności tablica pamiątkowa.

Działania koordynacyjne i inicjujące w zakresie upamiętniania historycznych wydarzeń i miejsc oraz postaci w dziejach walk i męczeństwa narodu polskiego w kraju i zagranicą, a także walk i męczeństwa innych narodów na terytorium Polski prowadzi Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa (ROPWiM). Zgodnie z ustawą z dnia 21 stycznia 1988 r. o Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa (Dz. U. z dnia 28 stycznia 1988 r.) do zadań Rady należy w szczególności:

- sprawowanie opieki nad miejscami walk i męczeństwa oraz trwałe upamiętnianie związanych z tymi miejscami faktów, wydarzeń i postaci,
- inspirowanie oraz współdziałanie w organizowaniu obchodów, uroczystości, przedsięwzięć wydawniczych i wystawienniczych, a także popularyzowanie - za pomocą środków masowego przekazywania - miejsc, wydarzeń i postaci historycznych związanych z walkami i męczeństwem,
- ocenianie stanu opieki nad miejscami i trwałymi obiektami pamięci narodowej, a w szczególności nad pomnikami, cmentarzami i mogiłami wojennymi oraz walk narodowowyzwoleńczych, cmentarzami ofiar hitlerowskiego terroru, muzeami walk i martyrologii, a także izbami pamięci narodowej,
- sprawowanie funkcji opiniodawczej i opiekuńczej wobec muzeów walk i męczeństwa, a w szczególności: w Oświęcimiu-Brzezince, na Majdanku, w Sztutowie, w Łambinowicach, w Żabikowie, w Rogoźnicy, w Treblince i Radogoszczy,
- opiniowanie pod względem historycznym i artystycznym wniosków o trwałe upamiętnienie miejsc wydarzeń historycznych, a także wybitnych postaci związanych z dziejami walk i męczeństwa,

ROPWiM w zakresie sprawowania opieki nad miejscami pamięci narodowej rozumianych jako pomniki i wszelkiego rodzaju upamiętnienia współpracuje z władzami samorządowymi w oparciu o pkt 13 art. 18 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594 z późn. zm.)

Miejsca Pamięci znajdujące się na terenie gminy Rzecznów:

- ⇒ Aleksandrów- płyta nagrobna upamiętniająca 139 żołnierzy polskich poległych na polach Rzechowa w walce z hitlerowcami w 1939 r.
- ⇒ Ciecierówka - obelisk z krzyżem - na tablicy: „miejsce uświęcone męczeńską krwią powstańców z 1863 r.- mieszkańców wsi Ciecierówka i partyzantów AK, którzy w obronie wiary i wolności ojczyzny oddali swe życie, okrutnie zamordowani przez okupantów hitlerowskich w dniu 11.08.1944 r. Wieczny odpoczynek racz im dać panie - koledzy z oddziałów partyzanckich i miejscowe społeczeństwo”.
- ⇒ Grabowiec (cmentarz rzymsko- katolicki) – pomnik upamiętniający żołnierzy, którzy zginęli w dniu 8.09.1939 r. w okolicach Grabowca.
- ⇒ Grabowiec (rynek)- kopiec nieznanego żołnierza w Grabowcu - napis znajdujący się na płycie: *Żołnierzowi polskiemu szkoły powszechne - Grabowiec i Dubrawa z 1926 r.*
- ⇒ Rzecznów (przed budynkiem szkoły)– pomnik poświęcony kapitanowi W. Pastuszcze zamordowanemu w Katyniu.
- ⇒ Rzecznów pomnik upamiętniający żołnierzy, którzy polegli na polu walki w latach 1939-45 w walce z hitlerowskim najeźdźcą (przed pomnikiem znajdują 4 płyty nagrobne z krzyżami bez napisów).
- ⇒ Zawały- pomnik- upamiętniający pomordowanych mieszkańców przez hitlerowców w dniu 23. 10 1943 roku za pomoc udzielaną oddziałom partyzanckim.

6.2.8. ZABYTKI W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Patrz. Załącznik nr 1

Gminna Ewidencja Zabytków nie jest dokumentem zamkniętym. Mogą po akceptacji urzędu konserwatorskiego być włączane nowe obiekty uznane za cenne dla historii i kultury gminy.

6.3. STAN ZACHOWANIA I ZAGOSPODAROWANIA ZABYTKÓW ORAZ RODZAJE ZAGROŻEŃ.

Stan techniczny i stan zagospodarowania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków i innych włączonych do Gminnej Ewidencji Zabytków jest generalnie dobry.

W najgorszym stanie jest kapliczka kubaturowa w Rzecznowie-Koloni. Korpus budynku jest odchylony w stronę północną. Występują zawilgocenia ścian, miejscowe odspojenia, odpryski farby oraz spękania i ubytki, niebezpieczne zwłaszcza w obrębie podmurówki. Dach jest szczelny, stolarka częściowo zużyta. Drewniana figura św. Jana Nepomucena znajduje się w dostatecznym stanie zachowania, przy czym należałoby przeprowadzić dokładne badania

konserwatorskie w celu dokładnego określenia w jakim stanie znajduje się drewno rzeźbione pod warstwami farby, natomiast sama kapliczka wymaga pilnie remontu generalnego.

Problemem konserwatorskim jest zachowanie cmentarzy zabytkowych w Grabowcu i Rzecznowie. Elementami historycznych cmentarzy są nagrobki, układ komunikacyjny, ogrodzenie, budynki cmentarne, zieleń cmentarna. Niestety nie zachowała się zieleń na obu cmentarzach. Natomiast sieć komunikacyjna pozostała nieprzekształcona.

kilkadziesiąt nagrobków zabytkowych, głównie z piaskowca znajdujących się na w/w cmentarzach wymaga w różnym stopniu interwencji konserwatorskiej. Prace powinny być wykonywane przez osoby posiadające kwalifikacje konserwatorskie. Można zaobserwować przykłady niewłaściwej konserwacji, powodującej przyspieszenie destrukcji kamienia, zmianę i utratę wartości zabytkowych, poprzez szlifowanie kamienia, malowanie farbą olejną, uzupełnianie ubytków cementem itp. Te wytyczne dotyczą również najstarszych kapliczek, krzyży i figur przydrożnych, wykonanych z piaskowca i posiadających bogatą dekorację.

W gminnej ewidencji zabytków zostały ujęte 2 przykłady dawnej architektury wiejskiej.

Są to domy z 1 poł. XX w., zachowane w dobrym stanie, posiadające elementy dekoracyjne, charakterystyczne dla regionu. Dawna, zabudowa wiejska z 2 poł. XIX w. i pocz. XX w., zewidencjonowana w latach 80 tych XX w. w ciągu 30 lat w znacznym stopniu zniknęła z krajobrazu kulturowego gminy, a szczególnie dotyczy to budynków mieszkalnych. Sytuacja taka jest związana ze zmianami cywilizacyjnymi, powodującymi przeobrażenia zabudowy. Budynki są modernizowane zgodnie z nową modą czy standardami technicznymi, rozbierane lub pozostawione bez bieżących remontów- zamieszkałe przez osoby nie posiadające środków finansowych na podjęcie prac. Dawne działki zagrodowe są dzielone lub powiększane. Pojawiły się nowe, murowane, piętrowe budynki, bez uwzględnienia tradycyjnego rozplanowania. Nie ma usankcjonowanych prawnie, zasad budownictwa wiejskiego odnośnie wykorzystywanego materiału, konstrukcji, projektów. Gminy nie posiadają miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a jeżeli są one opracowywane nie wprowadza się takich zasad.

Nie zostały zewidencjonowane zabytki techniki. Istniejące przykłady architektury tego typu pozostają w ruinie (młyn w Rzechowie Starym), albo utraciły wartości zabytkowe poprzez niewłaściwe realizacje budowlane (młyn murowany z kamienia w Rzecznowie).

Ruiny młyna w Rzechowie Starym

Kilka obiektów wpisanych do rejestru zabytków nie istnieje. Nie zostały przeprowadzone formalne postępowania administracyjne mające na celu ich wykreślenie. Są to: dom przy ul. Polnej 55 w Grabowcu i dom nr 33 w Rzeczniowie.

Najważniejsze prace remontowo- konserwatorskie w ostatnich latach:

- ⇒ Grabowiec- kościół parafialny p.w. św. Mikołaja- remont elewacji zewnętrznych wraz z malowaniem- 2008 r.; wymiana stolarki okiennej- 2013 r.; wykonanie i montaż witraży- 2014 r.
- ⇒ Rzecznów- kościół parafialny p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP- remont elewacji zewnętrznych wraz z malowaniem- 2012 r.; zagospodarowanie terenu wraz z jego utwardzeniem i ułożeniem kostki betonowej
- ⇒ Grabowiec Rewitalizacja parku- dawnego rynku
- ⇒ Dubrawa - remont kaplicy
- ⇒ Rzechów Kolonia- remont kaplicy

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

W poniższej tabeli zawarto analizę silnych i słabych stron, oraz szans i zagrożeń uwarunkowań mających istotny wpływ na ochronę zabytków powiatu.

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ⇒ sieć oznakowanych szlaków turystycznych biegnących przez teren gminy. ⇒ występowanie pięknych krajobrazów rolniczych. ⇒ działalność Lokalnej grupy Działania „Krzemienny Krąg” i innych organizacji społecznych. ⇒ występowanie obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków. ⇒ generalnie dobry lub dostateczny stan zachowania zabytków. ⇒ prowadzenie prac remontowych, konserwatorskich (kościół parafialny w Grabowcu, kościół parafialny w Rzeczniowie, rynek w Grabowcu, kapliczki). ⇒ pozyskiwanie środków zewnętrznych na opiekę i ochronę zabytków. ⇒ opieka lokalnych społeczności nad krzyżami i kapliczkami przydrożnymi. ⇒ występowanie wielu miejsc pamięci narodowej. ⇒ możliwość ubiegania się o środki zewnętrzne na projekty związane z kulturą. ⇒ bliskość Janowca i Kazimierza Dolnego, Radomia, Łży. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ brak zabytków o wartościach ponadregionalnych. ⇒ Występowanie obiektów zabytkowych, będących w złym stanie zachowania. (kapliczka św. Jana Nepomucena w Rzeczniowie). ⇒ nie istniejące zabytki wpisane do rejestru zabytków. ⇒ brak oznakowania zabytków wpisanych do rejestru zabytków. ⇒ opracowanie studium zagospodarowania przestrzennego. ⇒ brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

<ul style="list-style-type: none"> ⇒ wydanie monografii o Rzecznowie. ⇒ opracowanie studium zagospodarowania przestrzennego. ⇒ opracowanie studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rzecznów. ⇒ wiele informacji o gminie na stronach internetowych. ⇒ organizowanie imprez gminnych. 	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ⇒ rozwój turystyki kwalifikowanej. ⇒ rozpoznawalność gminy w regionie i województwie dzięki dobrze zachowanym obiektom historycznym. ⇒ organizacja imprezy kulturalnej o zasięgu regionalnym. ⇒ wzrost świadomości społeczności lokalnej odnośnie historii g\Gminy Rzecznów i jej materialnego dziedzictwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ finansowanie prac tylko przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków -brak działań wobec pozostałych cennych, zewidencjonowanych zabytków. ⇒ degradacja części zabytków (np. brak zainteresowania). ⇒ występowanie zagrożeń zewnętrznych: pożary, powodzie. ⇒ duża konkurencja sąsiednich gmin w zakresie turystyki kulturowej.

8. PRIORYTETY POLITYKI GMINY RZECZNIÓW W RAMACH PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI ORAZ NIEZBĘDNE DZIAŁANIA W ZAKRESIE ZACHOWANIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

W wyniku dokonanej kompleksowej analizy stanu dziedzictwa kulturowego w powiecie zwolenkim w oparciu o aktualne przepisy prawa, cele wyszczególnione w art. 87, ust. 2 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity: Dz. U. 2014 r., poz. 1446) i możliwości finansowe gminy został sformułowany główny cel Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Rzecznów na lata 2015- 2018

„Ochrona krajobrazu kulturowego gminy Rzecznów związana ze zwiększeniem potencjału turystycznego w oparciu o zachowane historyczne obiekty kulturowe” oraz n/w priorytety:

1/ Prowadzenie Gminnej Ewidencji Zabytków:

- ⇒ dokonywanie przeglądów obiektów z gminnej ewidencji zabytków z udziałem pracowników urzędu konserwatorskiego.
- ⇒ monitorowanie stanu zachowania obiektów, ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

- ⇒ uzupełnianie GEZ o inne obiekty zabytkowe, które zostaną uznane za wartościowe np. kapliczki, figury krzyże przydrożne, obiekty architektury, miejsca pamięci narodowej, miejsca historyczne itp.
- ⇒ wyłączenie z GEZ w przypadku np. zniszczenia zabytku, utraty wartości zabytkowych i wydawanie stosownych uchwał lub zarządzeń w tych sprawach.
- ⇒ **udostępnienie wykazu Gminnej Ewidencji Zabytków mieszkańcom gminy oraz tekstu Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.**
- ⇒ wyznaczenie osoby zajmującej się sprawami ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (znajomość przepisów prawa, współpraca z pracownikami urzędu konserwatorskiego, wiedza na temat zasobów zabytkowych gminy, itp.).

2/ Inwentaryzacja i ewidencja obiektów zabytkowych:

- ⇒ wsparcie finansowe dotyczące inwentaryzacji obiektów małej architektury kapliczek figur i krzyży przydrożnych oraz nagrobków)- we współpracy z urzędem konserwatorskim i lokalnymi stowarzyszeniami.
- ⇒ przeprowadzenie kwerendy dotyczącej dawnego budownictwa ludowego (wiejskiego)
- ⇒ informowanie właścicieli zabytków o możliwości zewidencjonowania zabytków (wykonania kart ewidencyjnych zabytków ruchomych i nieruchomych) ze środków finansowych Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

3/ Zachowanie zabytków w jak najlepszym stanie:

- ⇒ zainicjowanie działań administracyjnych zmierzających do realizacji remontu kapliczki św. Jana Nepomucena w Rzecznowie
- ⇒ współpraca przy opracowywaniu projektów odnośnie dofinansowania prac konserwatorskich i remontowych przy zabytkach, które są w złym stanie technicznym w ramach Lokalnej Grupy Działania.
- ⇒ Wspieranie lokalnych działań mających na celu renowację kapliczek, figur i krzyży przydrożnych oraz nagrobków- we współpracy ze stowarzyszeniami lokalnymi, urzędem konserwatorskim i mieszkańcami.
- ⇒ przygotowanie gminnego mechanizmu finansowego mającego na celu dofinansowanie prac przy zabytkach gminnych.
- ⇒ bieżąca opieka nad miejscami pamięci narodowej.

4/ Włączenie zapisów gminnego programu opieki nad zabytkami w politykę przestrzenną gminy (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, studium zagospodarowania przestrzennego) oraz:

- ⇒ wytyczenie osi widokowych w Rzecznowie i Grabowcu z wykorzystaniem kościołów parafialnych jako dominant.
- ⇒ określenie zakresu ochrony konserwatorskiej w odniesieniu do najcenniejszych ruralistycznych układów przestrzenno- budowlanych.
- ⇒ wyznaczenie strefy konserwatorskiej obejmującej układ urbanistyczny Grabowca.

5/ Oznakowanie obiektów zabytkowych i określenie zasad ich udostępniania:

- ⇒ oznakowanie zabytków wpisanych do rejestru zabytków- znakiem: obiekt chroniony prawnie- we współpracy ze Starostwem Powiatowym w Lipsku.
- ⇒ ustawienie znaków i drogowskazów kierujących do najciekawszych zabytków, miejsc historycznych oraz obiektów przyrodniczych w gminie- w uzgodnieniu z zarządcami dróg.
- ⇒ ustalenie z właścicielami najcenniejszych obiektów zabytkowych zasad ich udostępniania w celach turystycznych (Kościoły parafialne w Grabowcu i Rzeczniowie)

6/ Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego:

- ⇒ propagowanie działań mających na celu zachowanie tradycji ludowych i obrzędów.
- ⇒ wprowadzenie do programu zajęć lekcyjnych w szkołach lekcji poświęconych dziedzictwu kulturowemu gminy, powiatu i województwa.
- ⇒ kształtowanie tożsamości lokalnej poprzez wspieranie istniejących i powstających organizacji społecznych, ukierunkowanych na opiekę nad pamiątkami historii, zdobywanie wiedzy historycznej i dzielenie się nią społeczności lokalnej.

7/ Ochrona środowiska przyrodniczego jako ważnego elementu krajobrazu kulturowego:

- ⇒ zachowanie zadrzewień wzdłuż dróg lokalnych.
- ⇒ wzrost powierzchni lasów.

8/ Turystyka

- ⇒ kontynuowanie działań na rzecz poprawy infrastruktury turystycznej.

9/ Współpraca władz samorządowych ze służbą ochrony zabytków

- ⇒ informowanie o zagrożeniach zabytków.
- ⇒ wymiana informacji formalno- prawnych dotyczących ochrony zabytków.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd Gminy Rzecznów. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez szereg działań władz gminy jak również jednostek podległych i współpracujących zmierzających do osiągnięcia określonych w przedmiotowym dokumencie celów. Program jest skierowany przede wszystkim do społeczności lokalnej dzięki akceptacji i współpracy której, realizacja programowych celów będzie mogła mieć szanse powodzenia i w konsekwencji ma jej przynieść wymierne korzyści.

W celu realizacji niniejszego programu opieki nad zabytkami wykorzystane zostaną następujące kategorie instrumentów: instrumenty prawne, instrumenty finansowe, instrumenty społeczne, instrumenty koordynacji, instrumenty kontrolne.

Instrumenty prawne

- ⇒ ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- ⇒ dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- ⇒ miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego,
- ⇒ programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- ⇒ uchwały rady gminy.

Instrumenty finansowe

- ⇒ dotacje,
- ⇒ subwencje,
- ⇒ dofinansowania,
- ⇒ zachęty finansowe,
- ⇒ programy operacyjne uwzględniające finansowanie z funduszy UE,
- ⇒ współpraca z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną zabytków i opieką nad zabytkami.

Instrumenty społeczne

- ⇒ edukacja z zakresu dziedzictwa kulturowego,
- ⇒ informacja,
- ⇒ współdziałanie z organizacjami społecznymi,
- ⇒ współpraca z sąsiadującymi samorządami dla tworzenia wspólnej subregionalnej polityki.

Instrumenty koordynacji

- ⇒ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- ⇒ programy ochrony środowiska,
- ⇒ programy prac konserwatorskich,
- ⇒ studia i analizy, koncepcje,
- ⇒ plany rewitalizacji,
- ⇒ umowy i porozumienia,
- ⇒ kontrakty,
- ⇒ współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi,
- ⇒ współpraca z diecezją radomską w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami sakralnymi.

Instrumenty kontrolne

- ⇒ aktualizacja bazy danych dotyczących stanów zachowania obiektów zabytkowych (w ramach ewidencji zabytków),
- ⇒ monitoring stanu dziedzictwa kulturowego,
- ⇒ monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego.

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Zgodnie z zapisami Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt gminy ma obowiązek sporządzania co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to ma być przedstawione radzie gminy.

W celu dokonania oceny Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Rzeczników niezbędne jest prowadzenie monitoringu działań podejmowanych dla realizacji poszczególnych działań określonych w tym programie.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku (wpisanego do rejestru zabytków) wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robot budowlanych przy tym zabytku (art. 71 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r.) o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami)

Jednocześnie w/w ustawa wskazuje na możliwość pozyskania środków zewnętrznych w formie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac prowadzonych przy zabytkach (art. 74 w/w ustawy):

- ⇒ ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków finansowych z części budżetu państwa „Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego. Priorytet 1: „Ochrona zabytków" Można starać się o przyznanie środków finansowych na następujące zadania: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania; prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).

- ⇒ wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda.

Pozyskane fundusze można wykorzystać na:

- ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego; zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym dziedzictwa archeologicznego);
- konserwację i rewaloryzację zabytków;
- zabezpieczenie zabytków przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych;
- udostępnianie zabytków na cele publiczne.

Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2005 r., Nr 112, poz. 940).

Inne źródła dofinansowania projektów związanych z pracami przy zabytkach oraz projektów pośrednio związanych z ochroną dziedzictwa to:

- ⇒ Środki z Funduszy Europejskich, dystrybuowane na poziomie krajowym;
- ⇒ Środki z Regionalnych Programów Operacyjnych, dystrybuowane na poziomie województw;
- ⇒ Środki z Europejskich programów specjalnych, współpracy transgranicznej
- ⇒ Środki wojewódzkie, przyznawane przez marszałków województw - zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.

⇒ **Środki własne powiatu - zgodne z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.**

Informacje na temat zasad i kryteriów dotyczących możliwości pozyskania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami znajdują się na następujących stronach internetowych:

- ⇒ Informacje dotyczące programu operacyjnego „Promesa Ministra Kultury” www.mkidn.gov.pl
- ⇒ Informacje dotyczące programu operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe” www.mkidn.gov.pl
- ⇒ Informacje dotyczące programu operacyjnego „Infrastruktura kultury” www.mkidn.gov.pl
- ⇒ Informacje dotyczące programów operacyjnych „Regionalne programy operacyjne” www.interreg.gov.pl
- ⇒ Informacje dotyczące programu operacyjnego „Kapitał ludzki” www.mrr.gov.pl
- ⇒ Informacje dotyczące programu operacyjnego „Infrastruktura i środowisko” www.mrr.gov.pl
- ⇒ Informacje dotyczące programu operacyjnego „Europejska współpraca terytorialna” www.mrr.gov.pl
- ⇒ Informacje dotyczące programu operacyjnego „Fundusz dla organizacji pozarządowych” www.funduszngo.pl
- ⇒ Informacje dotyczące możliwości finansowania przy wykorzystaniu ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym www.partnerstwopublicznoprywatne.info/ustawa_ppp.php
- ⇒ Informacje dotyczące możliwości pozyskania środków finansowych z funduszu sejmiku wojewódzkiego www.mazovia.pl
- ⇒ Informacje dotyczące możliwości pozyskania środków finansowych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w latach 2014- 2020 (Rozwój i Odnowa Wsi) www.minrol.gov.pl
- ⇒ Informacje dotyczące możliwości pozyskania środków finansowych w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich: www.ksow.pl

Dodatkowe informacje na temat finansowania opieki nad zabytkami można uzyskać na stronie www.nid.pl

Podstawowa bibliografia:

- 1/ Gierała Z. – Opowieści przydrożnych kapliczek. Warszawa 2009 r.
- 2/ Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, T. III, woj. kieleckie, z.2, pow. iżdecki, Warszawa 1957 r.
- 3/ Kondracki J. – Geografia regionalna Polski, Warszawa 2001 r.
- 4/ Kupisz D. – Rody szlacheckie ziemi radomskiej, Radom 2009 r.
- 5/ Nierychlewska A. Budownictwo obronne w powiecie radomskim w okresie od XIII do XVIII wieku, Radom 2002 r.
- 6/ Radomskie – alfabet wykopalisk, Radom 1994 r.
- 7/ Seniuk B., Studium historyczno-urbanistyczne Rzeczniowa, Lublin 1982 r.
- 8/ Seweryn Tadeusz, kapliczki i krzyże przydrożne w Polsce, Warszawa 1958 r.
- 9/ Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, red. Filip Sulimierski, Bronisław Chlebowski, Władysław Walewski, Warszawa 1880- 1902
- 10/Szot-Wróblewska M. Przez sztukę do wieczności : Rzecznów i Grabowiec: dzieje ludzie sztuka od XVI do XIX wieku, Solec n. Wisłą 2013 r.
- 10/ Wiśniewski. J, dekanat iżdecki , Radom 1911 r.
- 11/Kartki z historii gminy Rzecznów. Tradycje i współczesność, pod red. dr Judyty Ewy Perczak, Rzecznów-Sienno-Kochanówka
- 12/Z dziejów budownictwa rezydencjalno-obronnego na ziemi iżdeckiej, pod red. Dariusza Kaliny, Radosława Kubickiego, Iłża 2011 r.

Strony internetowe:

www.rzeczniow.pl

www.rzeczniow.info

www.rzeczniow.net

Załącznik nr 1**Wykaz zweryfikowanej gminnej ewidencji zabytków Gminy Rzecznów**

I.p.	Miejscowość	Obiekt, czas powstania	Adres
1	Borsuki	Krzyż na cokole(kamienny) I ćw. XX w.	Na początku miejscowości, po prawej stronie. Przy posesji nr 1 Działka ewidencyjna nr 609.
2	Ciecierówka	Krzyż na cokole (kamienny) 1847 r.	W centrum wsi. Działka ewidencyjna nr 313.
3	Dubrawa	Kaplica kubaturowa (murowana) I poł. XX w.	Po prawej stronie drogi w kierunku do Rybiczyny. Działka ewidencyjna nr 52.
4	Grabowiec	Kościół p.w. św. Mikołaja 1626 r., II poł. XVIII w.	Parafia p.w. św. Mikołaja ul. Kościelna 36 27 – 653 Grabowiec poczta Rzecznów. Działka ewidencyjna nr 1446. (wpis do rejestru zabytków)
5	Grabowiec	Dzwonnica XVIII w.	Parafia p.w. św. Mikołaja ul. Kościelna 36 27 – 653 Grabowiec poczta Rzecznów. Działka ewidencyjna nr 1446
6	Grabowiec	Ogrodzenie kościelne XVIII w.	Parafia p.w. św. Mikołaja ul. Kościelna 36 27 – 653 Grabowiec poczta Rzecznów. Działka ewidencyjna nr 1446
7	Grabowiec	Figura Jezusa Chrystusa na cokole (kamienna) 1907 r.	Na placu przed kościołem św. Mikołaja. Działka ewidencyjna nr 572.
8	Grabowiec	Cmentarz rzymsko-katolicki I poł. XIX w.	W odległości ok.200 m na wschód od kościoła parafialnego. Działka ewidencyjna nr 763.
9	Grabowiec	Figura św. Piotra na kolumnie (kamienna) XIX w.	W odległości ok.200 m na wschód od kościoła parafialnego. Działka ewidencyjna nr 763.
10	Grabowiec	Figura św. Floriana na cokole (kamienna) XIX w.	W centrum miejscowości. Działka ewidencyjna nr 607/2.
11	Grabowiec	Kapliczka kubaturowa(murowana) z kamienną figurą św. Mikołaja	Po prawej stronie drogi przy wyjeździe z Grabowca w stronę Wólki Modrzejowej. Działka ewidencyjna nr 1328.
12	Grabowiec	Krzyż na cokole, 1926 r.	Po prawej stronie drogi w kierunku do Wólki Modrzejowej. Działka ewidencyjna nr 1329.

13	Grabowiec	Krzyż na cokole (kamienny) I ćw. XX w.	Przy wyjeździe z Grabowca w kierunku do miejscowości Dubrawa. Działka ewidencyjna nr 1197
14	Jelanka	Kapliczka-krzyż na cokole z figurką I ćw. XX w.	W pobliżu posesji numer 28. Działka ewidencyjna nr 241.
15	Jelanka	Dom drewniany 1 poł. XX w.	Posesja numer 1. Na działce ewidencyjnej nr 285.
16	Pasztowa Wola	Krzyż na cokole (kamienny) 1922 r.	Po lewej stronie drogi wojewódzkiej numer 747 w kierunku na Iłżę. Naprzeciwko posesji numer 1. Działka ewidencyjna nr 141.
17	Pasztowa Wola-Kolonia	Kapliczka słupowa (kamienna) ok.1800	Po prawej stronie drogi wojewódzkiej numer 747 Lipsko- Iłża. Działka ewidencyjna nr 495.
18	Pawliczka	Kapliczka – krzyż kamienny z figurą Matki Boskiej 1907 r.	Przy wjeździe miejscowości. Działka ewidencyjna nr 425.
19	Płósy	Kapliczka – krzyż na cokole z figurką (kamienna) 1896 r.	Po lewej stronie drogi Pasztowa Wola-Podkońce. Działka ewidencyjna nr 208.
20	Podkońce	Kapliczka – krzyż na cokole z figurką (kamienna) 1899 r.	W centrum wsi. Naprzeciwko budynku OSP.
21	Podkońce	Kapliczka – krzyż na cokole z płaskorzeźbą Matki Boskiej w niszy (kamienna) 1920 r.	W centrum wsi. Działka ewidencyjna nr 215.
22	Rzechów-Kolonia	Kapliczka kubaturowa (murowana) 1880-1897	W centrum wsi. Na działce o numerze ewidencyjnym 95 i 259.
23	Rzechów-Kolonia	Figura Matki Boskiej na cokole (kamienna) 1908 r.	W centrum wsi. Na działce o numerze ewidencyjnym 253.
24	Rzeczniów	Kościół p.w. Niepokalanego Poczęcia N.M.P (murowany) IV ćw. XVII w.	Parafia p.w. św. Niepokalanego Poczęcia N.M.P Rzeczniów 3 27-353 Rzeczniów Działka ewidencyjna nr 248. (wpis do rejestru zabytków)
25	Rzeczniów	Dzwonnica murowana I poł. XVIII w.	Parafia p.w. św. Niepokalanego Poczęcia N.M.P Rzeczniów 3 27-353 Rzeczniów Działka ewidencyjna nr 248. (wpis do rejestru zabytków)

26	Rzecznów	Mur ogrodzeniowy kościoła p.w. Niepokalanego Poczęcia N.M.P I poł. XVIII w.	Parafia p.w. św. Niepokalanego Poczęcia N.M.P Rzecznów 3 27-353 Rzecznów Działka ewidencyjna nr 248. (wpis do rejestru zabytków)
27	Rzecznów	Kaplica w murze kościelnym I poł. XVIII w.	Parafia p.w. św. Niepokalanego Poczęcia N.M.P Rzecznów 3 27-353 Rzecznów Działka ewidencyjna nr 248. (wpis do rejestru zabytków)
28	Rzecznów	Dawna kostnica przykościelna I poł. XVIII w.	Parafia p.w. św. Niepokalanego Poczęcia N.M.P Rzecznów 3 27-353 Rzecznów Działka ewidencyjna nr 248. (wpis do rejestru zabytków)
29	Rzecznów	Krzyż wotywny na cokole (kamienny) 1900 r.	Parafia p.w. św. Niepokalanego Poczęcia N.M.P Rzecznów 3 27-353 Rzecznów Działka ewidencyjna nr 248.
30	Rzecznów	Cmentarz rzymsko-katolicki I poł. XIX w.	W odległości ok. 400 m na zachód od kościoła parafialnego. Działka ewidencyjna nr 49.
31	Rzecznów	Kapliczka – krzyż na cokole z figurą św. Jana Nepomucena w niszy (kamienna) 1895 r.	W pobliżu cmentarza parafialnego. Działka ewidencyjna nr 1241.
32	Rzecznów	Krzyż kamienny Pocz. XX w.	W pobliżu posesji numer 95 Działka ewidencyjna nr 895.
33	Rzecznów	Krzyż na cokole 1901 r.	W centrum miejscowości. Działka ewidencyjna nr 1301.
34	Rzecznówek	Kapliczka – krzyż na cokole z figurką (kamienny) 1907 r.	Po prawej stronie drogi do Starego Rzechowa. Działka ewidencyjna nr 407.
35	Rzecznów-Kolonia	Kapliczka – krzyż na cokole z płaskorzeźbą Matki Boski 1930 r.	Po prawej stronie drogi w kierunku do Rzecznowa. Działka ewidencyjna nr 1148.
36	Rzecznów-Kolonia	Figura Matki Boskiej na cokole (kamienna) 1937 r.	Po prawej stronie drogi z Grabowca w kierunku do Rzecznowa. W centrum wsi. Działka ewidencyjna nr 548.
37	Rzecznów-Kolonia	Kapliczka kubaturowa(murowana) z drewnianą figurą św. Jana Nepomucena XVIII w.	Przy moście na rzeczce Krępiance. Działka ewidencyjna nr 515 i 658 (wpis do rejestru zabytków)

38	Rzeczniów-Kolonia	Kapliczka – krzyż na cokole figurą Matki Boski w niszy 1907 r.	Naprzeciwko posesji numer 49 Działka ewidencyjna nr 902/2.
39	Rybczyzna	Figura Matki Boskiej na cokole (kamienna) 1934 r.	Na terenie dawnej szkoły. Działka ewidencyjna nr 424.
40	Wólka Modrzejowa	Figura Matki Boskiej na cokole (kamienna) 1906 r.	Przy wjeździe do miejscowości, po prawej stronie. Działka ewidencyjna nr 44.

Załącznik nr 2**Wykaz zweryfikowanej Gminnej Ewidencji Zabytków Archeologicznych dla Gminy Rzeczniów**

L.p.	Miejscowość	Numer stanowiska w obrębie miejscowości	Obszar AZP i numer stanowiska archeologicznego w obrębie obszaru	Funkcja	Chronologia
1.	Kaniosy	1	AZP 80-69/ 1	ślad osadnictwa	okres nowożytny
2.	Marianów	1	AZP 79-70/6	ślad osadnictwa	epoka kamienia
3.	Osinki	1	AZP 79-70/4	ślad osadnictwa	epoka kamienia
4.	Osinki	2	AZP 79-70/5	ślad obozowiska	epoka kamienia
5.	Osinki	3	AZP 79-70/7	ślad obozowiska	epoka kamienia
6.	Pasztowa Wola-Kolonia	1	AZP 79-70/1	znalezisko luźne	okres neolitu
7.	Pasztowa Wola-Kolonia	2	AZP79-70/2	ślad osadnictwa	okres nowożytny
8.	Pasztowa Wola-Kolonia	3	AZP 79-70/ 3	osada	okres rzymski
9.	Rzechów Stary	1	AZP 80-70/1	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	okres rzymski okres wczesnego średniowiecza
10.	Rzeczniówek	1	AZP 80-70/2	osada	okres rzymski kultura przeworska

11.	Rzecznów- Kolonia	1	AZP 80-70/3	osada osada	okres neolitu okres rzymski
12.	Zawały	1	AZP 81-69/ 2	śląd osadnictwa	epoka kamienia